11-BELGIQUE
PB
1000 BRUSSEL 1
1/1336

COURANT #69

SEPTEMBER-OKTOBER 2004

INFORMATIEBLAD VAN HET VLAAMS THEATER INSTITUUT VZW | VERSCHIJNT 5X PER JAAR (JAN / MRT / MEI / SEP / OKT)
AFGIFTEKANTOOR BRUSSEL X | V.U. / AFZENDADRES MICHEL UYTTERHOEVEN SAINCTELETTESQUARE 19 1000 BRUSSEL

DOSSIER INFRASTRUCTUUR

INHOUD

1-2
THEATER DER VERSCHEIDENHEDEN

3-25
DOSSIER INFRASTRUCTUUR

STROOMVERDELERS IN DE STAD
Johan Simons (Publiekstheater/NTGent), Jan Goossens (KVS) en Luk Perceval (Het Toneelhuis) vertellen over het gesprek dat ze willen voeren met hun stad en de rol die de gebouwen daarbij spelen.

NO-NONSENSE IN DE UITGAANSZONE
Staf Pelckmans over het tweede plateau van het cultuurcentrum De Warande in Turnhout.

DE THEATERLOGE VERDWIJNT
Bart Verschaffel en Wouter Davidts geven toelichting bij een onderzoek en tentoonstelling over de publieksruimte in de schouwburg.

PUBLIEKE RUIMTE, OPENBARE GEBOUWEN
In het kader van de tweede Dag van de architectuur met als thema 'Publieke ruimte, openbare gebouwen' houdt het VTi tekstlezingen in theaters.

PLANKENKOORTS. THEATER (BE)LEVEN IN DE STAD
Antwerpen Averechts nodigt uit voor een stadswandeling die verhalen losmaakt over de (historische) culturele infrastructuur en het bruisende theaterleven toen en nu.

HET INFRASTRUCTUURBELEID: WORDT HET COHERENTER?
De laatste jaren zijn er schuchtere pogingen geweest om een coherenter beleid te ontwikkelen inzake culturele infrastructuur. Waar liggen de knelpunten en de mogelijkheden?

NIEUWE NOODZAKEN EN ONTWIKKELINGEN
Een infrastructuurbeleid moet zijn gestoeld op de noden in het artistieke veld. Enkele tendensen zijn van belang.

LEES MEER OVER KUNST, BELEID EN INFRASTRUCTUUR
Voor wie meer wil weten over Vlaanderen als 'nevelstad', evenementialisering, openbaarheid en competitiviteit en podium-infrastructuur.

26-29
KALENDER
VTi-activiteiten de komende maanden: een salon en een themadag over spreiding; een Marokkaanse delegatie; een nieuwe workshop Buiten de muren.

30-33
BELEID
Met aandacht voor deadlines voor subsidieaanvragen; het vertaalfonds; de regeerakkoorden.

34-36
TUSSENSTAND
Terugblik op de werking van het VTi de afgelopen maanden: van het colloquium Grand Tour over de masterclass kunstkritiek en de schenking van Wim van Gansbeke tot Café Casa.

37
COLOFON

THEATER DER VERSCHEIDENHEDEN

Michel Uytterhoeven

Het Vlaams-Nederlandse Theaterfestival ligt ernstig onder vuur. De eerste selectie door een curatorenkoppel bracht niet meteen de eigenzinnige handtekeningen die ervan verwacht werden, het Hollandse luik kreeg negatieve adviezen van de Rijksoverheid en de Stad Amsterdam, Vooruit kondigde de stopzetting aan van het Gentse gastheerschap. Precies in die barre omstandigheden willen het VTi en zijn Nederlandse grote broer TIN hun engagement ten aanzien van Het Theaterfestival herbevestigen en versterken. We kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat de Vlaamse en de Nederlandse cultuur meer uiteendrijven dan convergeren, ondanks die ene taal (hoewel... denk aan de ondertiteling van televisiedrama's). Maar dat festival als monument van de samenwerking opgeven, kunnen we niet. Tegen 'de wet van het vervreemdende nabuurschap' in willen we Het Theaterfestival blijven zien als een jaarlijks feest van uitwisseling en confrontatie: openstaan voor nieuwe kritische geluiden uit een andere vertoogtraditie, leren uit verschillen in plaats van een consecratie van de gemeenschappelijkheid, gemeende interesse voor een kleiner wordende gemene deler.
Het Theaterfestival is een uitstekende gangmaker voor elk nieuw theaterseizoen, we hebben het in de media en bij de publieke opinie nodig om het belangwekkendste van het afgelopen jaar en onze toekomstplannen te ensceneren. En om 360 miljoen landgenoten te laten weten dat hier verdomd knap theater gemaakt wordt, dat we dat graag ook over de grenzen tonen en dat dit festival dé kans is om het te komen bekijken. Het VTi wil daaraan met engagement meewerken.

****

Hoeveel festival kan een stad verdragen? Die vraag kreeg ik maar niet onderdrukt toen ik deze zomer enkele dagen in Avignon verbleef. Natuurlijk waren er weer prachtige locaties klaargestoomd voor theatervoorstellingen en uiteraard waren er hoogst merkwaardige producties te zien, ook van vijf Vlaamse regisseurs en choreografen. En we liepen er collega's tegen het lijf van wie we al jaren het spoor bijster waren. Maar eens terug op straat viel het op hoe liefldeloos het theater er met de stad omgaat: elke verticale vierkante meter is ingenomen door affiches, elke horizontale door horecagieren die snelsnel in drie weken hun jaaromzet willen halen. Avignon zie je in elke stad die zich een festival aanmeet. En na afloop kun je in de dinsdagkranten de economische impact in een overzichtelijk cijferkadertje aflezen. De politici hebben dat goed begrepen: zoveel bezoekers (wie telt die?), zoveel overnachtingen, zoveel politie-interventies, zoveel ton afval, zoveel extra bussen, zoveel parkeerboetes. Maar hoeveel bewoners worden de stad uitgejaagd? Wat is de ratio verzuring/verzoeting? Kan een kunstenaar eens nieuwe scenario's verzinnen van hoe een festival een stad bezet en toch leefbaar houdt? Kan een duizendpoottalent als Jan Fabre, die in 2005 Avignon mee programmeert, dat op de agenda plaatsen?

********** 1

Gelukkig is er weer op zondagavond 'Zomergasten' op Nederland 3; televisie als anti-festivalium; televisie zoals ik het soms droom. Zoals de aflevering met Felix Rottenberg – vroeger directeur van Theater de Balie in Amsterdam, ex-voorzitter van de Partij van de Arbeid, nu geveld door een ziekte die het zenuwstelsel ontregelt.
Heel zijn optreden in 'Zomergasten' draaide rond de noties moed en weerstand, want daar kan hij over meespreken op verschillende niveaus: als cultureel bemiddelaar, politicus, columnist, televisiemaker en patiënt.
Waar heb ik moed gezien, in die tientallen theatererervaringen, die ik – beroepshalve, maar vrijwillig en met graagte en gretigheid – aandeed het voorbije seizoen? En ja, dan zijn er toch een aantal herinneringen: een overmaats zwaluwnest dat weerloos aan een Brussels flatgebouw hangt, Anne Teresa De Keersmaeker die 'We shall overcome' zingt, Wim Opbrouck die met een gebroken voet Macbeth speelt in een onvergetelijk omgebouwde Bourla, de ijzigconsequente repertoirekeuze van Lucas Vandervost, het volstrekt unieke parcours van Eric De Volder, de veelzeggende stiltes van de gedetineerde amateurspelers van *Begijnenstraat 42*, het gevecht met de

openlucht en de wispelturigheden van ons weer bij de Onderneming, Michael De Cock die een stem geeft aan vluchtelingen, de zoektocht naar theater uit radicaal andere culturen in het KunstenFESTIVALdesArts. Maar echt moedig is het theater-willen-maken op zich; daar mensen voor bijeen zoeken; een publiek overtuigen om er een avond voor vrij te houden; onderhandelen met een schouwburguitbater, coproducenten en een verkoopbureau; een dossier schrijven dat medestanders, een beoordelingscommissie, een administratie, een minister en een Vlaamse regering kan overtuigen. Omdat het weerstand biedt, maatschappelijk rendeert, zekerheden loswrikt, andere ziens- en zijnswijzen aftast.
Die trage, historisch zo beladen, tijdrovende kunst nog willen beoefenen, daar mensen voor opleiden, er geduldig over schrijven voor kranten en tijdschriften, dat is een luid signaal van verzet en weerstand in deze tijd die zwelgt in kicks, oppervlakkigheid, eenduidigheid en die de minste poging tot diepgang en genuanceerd denken vakkundig de nek omdraait. Daar is onze sector de komende maanden hard mee bezig. Ik ervaar het als deugddoend werk. Ik wens voor u hetzelfde. En daarna: theater maken, elke dag opnieuw. We zijn er toch nooit mee klaar.

DOSSIER INFRASTRUCTUUR

INLEIDING

Joris Janssens

Dit eerste themanummer van *Courant* 'nieuwe stijl' gaat over culturele infrastructuur. Uiteraard leggen we de klemtoon op podiuminfrastructuur. Een niet-exhaustieve lijst van plannen en werven laat zien dat er in Vlaanderen en Brussel heel wat podia gebouwd, verbouwd of gepland worden. Brussel spant de kroon. De Beursschouwburg en Flagey zijn open. KVS en Théâtre National worden afgewerkt. Bozar is in verbouwing en de plannen voor een uitbreiding van de Brigittinenkapel en een nieuwbouw voor BRONKS zijn in een vergevorderd stadium. Intussen worden ballonnetjes opgelaten over de noodzaak van een (dans)werkplaats, een repetitieruimte en een grote zaal in de Europese wijk.

In het Vlaamse land wordt er druk getimmerd aan de kunstencentra. Het STUK in Leuven en Netwerk in Aalst zijn al open, nOna is in verbouwing en er zijn plannen voor een verbouwing van het Nieuwpoorttheater en een uitbreiding van deSingel. In Beernem staat een cultuurcentrum in de steigers, een tweede plateau voor de Turnhoutse Warande wordt vanaf dit seizoen operationeel.
De grootschalige projecten weekten het meest discussie los: het Concertgebouw in Brugge en het Muziekforum in Gent. Andere dossiers zijn nog de Vlaamse Opera, het Troubleyntheater in Antwerpen en 't Arsenaal in Mechelen.

Dat is heel wat, terwijl er al heel wat is en niet alles optimaal functioneert. Welke bredere visie schuilt er achter de verschillende plannen? Culturele infrastructuur is beleidsmatig een heikele kwestie. De hoge investeringskosten voor de bouw en later de exploitatie vereisen een evenwicht tussen verschillende bestuursniveaus en privé-initiatief. Het debat moet gaan over een kwalitatief architectuurbeleid, stadsontwikkeling en ruimtelijke ordening op lokaal, regionaal en internationaal niveau. Het moet gaan over hoe architectuur een bijdrage kan leveren aan een cultuurbeleid met een evenwichtige aandacht voor artistieke creatie, participatie en geografische spreiding. Het moet gaan over de verhouding van kunst en cultuur tot toerisme, citymarketing en de creatieve economie.

Waar wordt het debat gevoerd? Hier en daar zijn stukken verschenen over particuliere dossiers, ondermeer in de VTi-publicaties *Alles is rustig* (1999) en *Pigment* (2003). De laatste jaren zijn er aanzetten om een meer coherent beleid te ontwikkelen rond culturele infrastructuur. De beleidsnota infrastructuur 2002-2004 die Bert Anciaux destijds schreef was een interessante aanzet, maar legde tegelijk een aantal knelpunten bloot. Bij het begin van een nieuwe legislatuur van de Vlaamse overheid is de tijd rijp voor een stand van zaken. De regeerbijdrage van de administratie en het memorandum van de Raad voor Cultuur openen alvast nieuwe pistes.

In dit dossier brengen we beleidsmatige en artistieke tendensen in kaart, met artikelen over stadstheaters, een cultuurcentrum, infrastructuurbeleid en een onderzoek en tentoonstelling over de publieksruimte in schouwburgen. We leggen materiaal op tafel dat het gesprek kan stofferen. Dit themanummer is geen eindpunt maar een tussenstation. Voor het VTi blijft het infrastructuurdebat een aandachtspunt tijdens de volgende subsidieperiode.

DRIE STADSTHEATERS OVER HUN SCHOUWBURG

STROOMVERDELERS IN DE STAD

Joris Janssens

Drie stadstheaters breien een nieuw hoofdstuk aan een lange geschiedenis. Daarbij speelt de infrastructuur telkens een belangrijke rol. Na vijf jaar Sint-Jans-Molenbeek verhuist de KVS opnieuw naar het Brusselse stadscentrum. In oktober opent een nieuwbouw op de Arduinkaai, in september 2005 gaat de gerenoveerde zaal in de Lakensestraat open. Zowel bij Het Toneelhuis als bij het Publiekstheater, binnenkort NTGent, wordt de artistieke directie ververst. Zijn onvrede over de Bourla was een van de redenen waarom Luk Perceval van Antwerpen naar Duitsland vertrekt. Voor Johan Simons waren de infrastructurele mogelijkheden een belangrijke motivatie om in Gent te komen werken.
Hieronder laten we Johan Simons, Jan Goossens en Luk Perceval aan het woord over de gebouwen waarmee ze werken of zullen werken. De drie stadstheaters beschikken over een negentiende-eeuws monument en over een tweede, soms ook een derde speelplateau. Ze beschikken over gelijksoortige instrumenten om oplossingen te zoeken voor gelijksoortige problemen. Hoe slaag je erin de stad op de meest inclusieve manier te betrekken bij het artistieke verhaal dat je wilt vertellen? Wat zijn de mogelijkheden en de beperkingen van negentiende-eeuwse tempels om die relatie tastbaar te maken? Als Simons, Goossens en Perceval vertellen over het gesprek dat ze willen voeren met hun stad en de rol die de gebouwen daarbij spelen, dan keren dezelfde steekwoorden terug. Het gaat over toegankelijkheid, transparantie, representativiteit, identificatie en de politieke functie van het theater als laatste bezinningsruimte in een gecommercialiseerde en gemediatiseerde samenleving. Tegelijk blijkt dat ze vaak bij andere oplossingen terechtkomen. Want ze zijn verschillende persoonlijkheden, die werken in andere steden.

Johan Simons PUBLIEKSTHEATER/NT GENT

De infrastructuur heeft een belangrijke rol gespeeld bij mijn beslissing om naar Gent te komen. Ik ken de situatie van de Duitse stadstheaters vrij goed, ik heb in verschillende steden gewerkt. Elke stad heeft er zijn eigen theater. Je hebt er ook problemen met de infrastructuur, maar het voordeel is wel dat er een binding met de stad is en een duidelijke opdracht: de opbouw van een repertoire. Daarbij moet je niet enkel denken aan toneelstukken, dat kunnen ook boekbewerkingen zijn. Het gaat eerder om de idee dat je goede voorstellingen regelmatig kan hernemen. Je krijgt een veel grotere binding met je publiek. Bij ZT Hollandia houden we al enkele jaren voorstellingen die we goed vinden op het repertoire. Dat leverde in Nederland volle zalen op in de grote steden, en dat is daar op dit moment vrij uitzonderlijk. Maar een repertoire uitbouwen is veel gemakkelijker met een eigen infrastructuur. In Nederland hebben we dat niet, je blijft gedoemd om een reisgezelschap te zijn. In Vlaanderen heb je drie stadstheaters. Daarom heb ik de stap gezet om naar Gent te komen. Met een eigen

gebouw en een vast ensemble heb je alle troeven in handen om een continue kwaliteit te garanderen.
Ik vind het een enorme uitdaging om in deze zaal modern politiek theater te maken. Het is een negentiende-eeuws gebouw, maar alles is voorhanden om hier een goed stadstheater van te maken, met enerzijds een internationale inbedding en anderzijds een grote binding met de stad. Het Groot Huis ligt heel centraal, het is een van de weinige theaters aan een plein. De kerk, de politiek, de handel – kortom: de openbare ruimte – is hier heel aanwezig.
Natuurlijk is er werk aan de winkel. De buitenkant is de laatste jaren meer aanwezig geweest dan de binnenkant. Maar als je zegt dat dit gebouw niet voldoet aan de eis om modern theater te brengen, dan klopt dat maar gedeeltelijk. Ik ga met goede scenografen werken: Bert Neumann, Anna Viebrock en Jens Kilian. Dat zijn mensen die altijd in vaste theaters werken.
De ontwikkeling van de scenografie is in Duitsland lichtjaren vooruit op wat we in Vlaanderen en Nederland doen. Anna Viebrock werkt graag met dit soort schouwburgen, omdat je er een dialoog mee kan aangaan. Die zalen zijn rond, de spelers worden als het ware omarmd door het publiek, dat tegelijk dicht op het spel zit. Daarvoor zijn die gebouwen ontworpen. Bij moderne zalen is de afstand tussen de scène en het publiek vaak erg groot. Er is nauwelijks nog contact. Daar liggen dus mogelijkheden. Je kunt een grote intimiteit creëren, maar in een grote zaal is er te weinig contact tussen de acteurs (in het licht) en het publiek (in het donker). Die grens moet je doorbreken.
Onlangs heb ik bij het Schauspielhaus Zürich *Elementarteilchen* gemaakt in een gebouw dat op het Groot huis van het Publieksheater/NT Gent lijkt.
De dialoog met dat gebouw heeft een heel modern toneelbeeld opgeleverd. Een heel groot deel van het parterre ingenomen door een plateau, terwijl een deel van het publiek plaatsnam op het podium. Iedereen in het publiek had uitzicht op een ander deel van het publiek. Dat creëerde een ongelooflijke intimiteit. Met ZT Hollandia maakten we eerder *Gen*, ook gebaseerd op *Elementaire Deeltjes*. We wilden de hiërarchie tussen spelers en publiek weg. Ik wilde dat het publiek

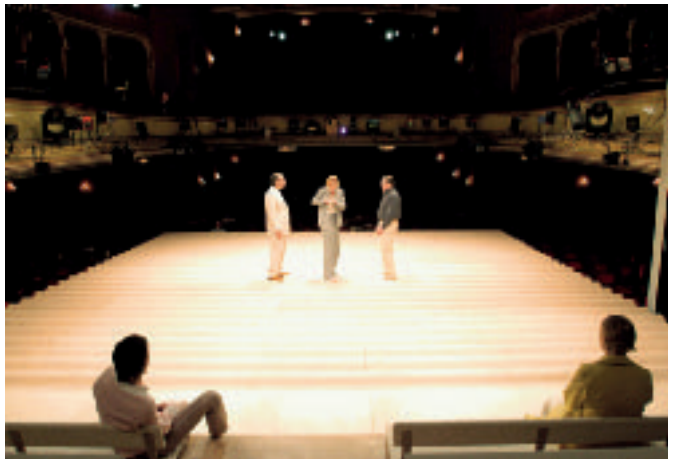

Publiekstheater / NT Gent - Groot Huis,
foto's: Luk Monsaert

Elementarteilchen
regie: Johan Simons; spel: Robert Hunger-Bühler, Yvon Jansen, André Jung, Sylvana Krappatsch en Chris Nietvelt; productie: Schauspielhaus Zürich; 2004; foto's: Leonard Zubler

vanuit hetzelfde standpunt keek als de acteurs, en daarom hebben we een eenheid gecreëerd in het toneelbeeld waarbij mensen in zetels rondom een open ruimte zaten. Doordat in Zürich dat plateau midden in de zaal lag, had dat eenzelfde effect in een zaal van zevenhonderd mensen. Ook in een schouwburg als het Groot Huis van het Publieksheater kun je dat gevoel creëren.
Met Bert Neumann maak ik *De speler van Dostojevski*, in een coproductie van ZT Hollandia, NT Gent en de Berliner Volksbühne. Dat stuk speelt zich af op een parkeerplaats. We zetten vijf auto's op de scène, met daarboven een videoscherm met reclameborden. Dat is het toneelbeeld, maar we gaan verder. Het publiek komt binnen langs de foyer waar een roulettetafel staat. De toeschouwers kunnen een gokje leggen. Tijdens de voorstelling gaan ook de acteurs een gok wagen, terwijl een cameraman hen filmt. Die beelden worden geprojecteerd op het videoscherm boven de auto's. Zo geef je dwars door het publiek een andere dimensie mee. Je legt een verband tussen de realiteit op het podium en buiten de zaal.
De toneelbeelden van Bert Neumann gaan over wat er in de zaal, in de foyer en wat er daarbuiten gebeurt. Hij bootst de realiteit na. Omgekeerd moet ook de façade iets vertellen over wat er in het huis gebeurt. Je moet zorgen dat er vanuit de binnenkant een uitnodiging komt naar de buitenkant. Dat is heel moeilijk voor een huis met een negentiende-eeuwse gevel, maar ook voor moderne gebouwen en kleinere zalen. De schouwburg in Rotterdam heeft een transparante voorgevel, maar ook daar is het niet evident om te laten zien wat er binnen gebeurt. Ook tegen glas kun je aanlopen. Het is mijn bedoeling om hier een transparant en toegankelijk huis te hebben. Ik wil een plek creëren waar de mensen willen zijn. Vooruit heeft een prachtig café, waar je wilt blijven hangen. Zoiets hebben we niet, maar we hebben wel andere troeven. Ook los van de architectuur ben ik op zoek naar verbindingen met de stad. Twee jaar geleden deden we in Amsterdam *Brandhaarden*. We brachten niet alleen onze reguliere, politieke voorstellingen, maar ook redevoeringen, gesprekken, muziek en films die gingen over wat er leeft in de stad en in de wereld.

'Modern politiek repertoire'

Er was niet zoveel publiek, maar daar gaat het niet om. Het gaat erom dat veel mensen daarvan horen, dat bouwt een reputatie op. Gent is bij uitstek de plek om zoiets te doen. Er is zoveel openheid in de stad. Als je iets wil doen, dan kan dat binnen de kortste keren. We gaan dus samenwerken met de andere instellingen in de stad. Met ZT/Hollandia was dat ook onze kracht, om steeds samenwerkingsverbanden aan te gaan, eerder dan een bepaalde uniciteit te claimen. Ik breng ook Jong Hollandia mee, een club die voorstellingen maakt over nu in een taal die van nu is. Hun werk gaat over de straat en wat daar gebeurt. Zij willen niet opgesloten zitten in het kleinezalencircuit. Men zegt wel eens dat we voor de eigen parochie preken. Het is de grote taak van een stadsgezelschap om die uit te breiden en daar steeds nieuwe mensen bij te betrekken, ook door ín de stad te gaan werken.
Toen ik met Hollandia begon, speelden we op locatie om mensen te bereiken die nooit met theater in contact kwamen. Alleen is ons dat nooit gelukt. Maar dat ontslaat je niet van de plicht om daarnaar te streven. Alleen moet je geen concessies doen aan je vorm of aan je inhoud. Je moet een dialoog tot stand brengen. Dat is erg moeilijk, maar soms lukt het wel. Zoals bij *Varkens/Boeren*. Het uitgangspunt was het leven van de varkensboeren te belichten vanuit henzelf. Daar hebben we onderzoek naar gedaan. Negentig procent van het publiek bestond uit Brabantse boeren en die vonden het prachtig. Ze waren gelukkig dat ze hun hart een publieke stem hadden kunnen geven. Hun verhaal was terechtgekomen in rapporten en protesten in de Tweede Kamer, maar daarmee konden ze zich niet meer identificeren. Daar ligt precies de kracht van het theater.

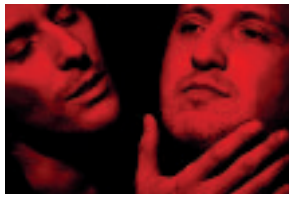

Gembloux; regie: Gennaro Pitisci; spel: Sam Touzani en Ben Hamidou; productie: Koninklijke Vlaamse Schouwburg, Smoners, Théâtre de L'Escalier, Brocoli Théâtre; 2004; foto's: Patrick De Spiegelaere

Plan KVS-site: Timothée Génot aka 'Red Kitten'

Jan Goossens KVS

Op dit moment hebben we nog heel wat werk voor de boeg, maar iedereen is goed voorbereid en we hebben er zin in omdat we naar een fantastisch gebouw verhuizen. De nieuwbouw op de Arduinkaai is een heel heldere constructie. Voor het publiek is hij erg transparant en toegankelijk. Toen we met onze ploeg in mei 2001 bij de KVS begonnen stelden we vast in de plannen dat noch het café noch de zaal zich op straatniveau bevonden. Dat was een probleem waaraan we niks meer konden doen. Maar nu het gebouw er staat en we de buitenkant kunnen zien, ben ik tevreden. De façade bestaat voor een goed deel uit glas. Het gebouw wijst de toeschouwers meteen de weg naar het café – dat ook overdag open zal zijn – en de zaal waar we volgend jaar spelen. De structuur is erg duidelijk. Centraal in het gebouw is een koker, met op drie niveaus een speel- of werkplek. Op de middenverdieping bevindt zich de publiekszaal, boven en onder is er repetitieruimte voorzien.

De nieuwbouw wordt een ontmoetingsruimte, waarmee we onze dagelijkse werking direct in de stad kunnen inschrijven, een plek waar mensen overdag binnenspringen als ze iets willen weten. In de praktijk zullen we daar het grootste gedeelte van onze tijd doorbrengen, want daar zijn een aantal functies gehuisvest zijn die je nodig hebt om theater te kunnen maken: repetitieruimtes, artiestenloges, speelplekken, kantoren, techniek... In het oude gebouw wordt de ruimte maximaal benut voor de grote zaal (500 mensen). Je vindt er ook twee foyers en een polyvalente ruimte. Op zijn minst de helft van ons artistieke werk krijgt daar een plaats en voor vele mensen zal dat dé plek zijn om KVS aan het werk te zien.

Het oude gebouw heeft de façade die het heeft, maar daarin schuilt ook een kracht. Met het nieuwe gebouw kijken we naar de toekomst, met het gebouw in de Lakensestraat nemen we die hele honderdjarige traditie van de KVS mee. Die mag geen anker zijn dat ons vastketent, maar we willen ons daar wel toe verhouden. De bottelarij was een plek zonder geschiedenis. Voor een jonge ploeg die iets nieuws wilde uitproberen was dat heel bevrijdend. Maar nu moeten we een stap verder zetten. We gaan op zoek naar frictie, naar weerwerk. Ons programma blijft hetzelfde. We blijven kiezen voor de hele stad en we blijven samenwerken met artiesten uit alle gemeenschappen. Zo proberen we alle Brusselaars een goede reden te geven om naar de KVS te komen. Die keuze is nooit evident geweest, toch stond ze in de bottelarij nauwelijks ter discussie. Ik vraag me af of dat ook zo zal zijn als we onze manier van werken in het nieuwe complex doortrekken, en dan vooral naar de oude zaal. We willen dat de toeschouwers die naar *S.T.O.E.M.P., Gembloux* of het Halqafestival kwamen ook naar de nieuwe KVS afzakken. Maar ik denk dat we nu meer discussie zullen krijgen, juist omdat het gebouw in de Lakensestraat die hele traditie heeft. Heel wat mensen identificeren zich daar nog mee en claimen het gebouw. Ik kijk uit naar dat gesprek.

We moeten ervoor zorgen dat de geschiedenis geen blok aan het been wordt. Zo zitten we nog midden in een moeilijke maar interessante discussie met de Commissie Monumenten en Landschappen over de restauratie van de oude foyer in zijn oorspronkelijke staat. We hebben begrip voor bepaalde erfgoedargumenten, maar we vinden het vandaag in deze multiculturele stad nog veel belangrijker geen tegenstrijdige signalen te geven, met tinnen potten en bepaalde Vlaamse leuzen. Laten we ons immers geen illusies maken. Voor een deel van ons publiek zal het gebouw in de Lakensestraat een hoge drempel hebben. Maar ik blijf ervan overtuigd dat mensen in de eerste plaats voor artiesten komen, en als we kunstenaars aan het werk zetten met wie ze zich kunnen identificeren, komen we daarover. Als we dezelfde artistieke keuzes blijven maken en op verschillende manieren zelf naar openingen zoeken. Daarom kiezen we nog consequenter voor een tweetalige communicatie. We willen de tweetaligheid van de stad ook een meer prominente plaats op de scène geven.

Er komt geen splitsing in de programmering van de oude zaal en de nieuwbouw. We spreken niet over een eerste of een tweede plateau, want we hebben een coherent idee over de gezamenlijke plek van die gebouwen in de stad. Zeker na 13 juni is kunst misschien wel de laatste ruimte waar je structurele en emancipatorische vragen kan stellen over onze samenleving. Onze twee gebouwen zijn de plek waar we die manier van werken zichtbaar willen maken. Ze moeten stroomverdelers in de stad zijn, ontmoetingsplekken en passageruimtes. Plekken die zich inschrijven in de dynamiek die in Brussel al bestaat, maar die te weinig zichtbaar is bij de grotere culturele instellingen.

In vergelijking met de bottelarij komt er een schaalvergroting; er zijn meer middelen nodig en ook artistiek is dat toch een ander verhaal, dat we deels nog moeten ontdekken. De oude zaal is helemaal uitgebroken en daar is een metalen bolstructuur in geplaatst. We hebben het nu over de 'Bol'. De andere zaal noemen we de 'Box'. De termen 'grote zaal' en 'kleine zaal' gebruiken we bewust niet. Want het zal vooral de inhoud van de productie zijn die beslist wat waar gespeeld wordt. Ook ervaren makers kunnen aan de slag in de Box en ook jonge makers mogen hun kans wagen in de Bol. We zullen dus blijven investeren in jong talent. We zullen daar niet exclusief voor kiezen, want je kunt de jongeren niet allemaal het eerste seizoen voor de leeuwen gooien. Maar iemand als Raven Ruëll is daar klaar voor. *Het leven en de werken van Leopold II* had al perfect in de Bol kunnen staan. Daar hadden we het publiek kunnen bereiken dat die voorstelling wilde zien, maar niet kon door plaatsgebrek.

Het is alleszins een van de opdrachten aan te tonen dat er vandaag in Vlaanderen jonge mensen zijn die in een grote zaal aan de slag kunnen. De kreet dat er geen talent voor de grote zaal zou zijn is een beetje hypocriet. De grote instellingen hebben de generatie na Cassiers lange tijd te weinig kansen gegeven en als die kansen er wel waren heeft dat zelden tot goede resultaten geleid. Maar het is zeker een opdracht om die mensen voeling te laten ontwikkelen met dat instrument.

De volgende jaren gaan we zelf meer produceren, en anderzijds gaan we met de receptieve programmering scherpere keuzes maken. Door de beperkte financiën lag de klemtoon de afgelopen jaren misschien te veel op het receptieve. Na Franz Marijnen hebben we de deuren van de KVS bewust wijd opengezet voor gezelschappen die hier nooit hebben kunnen spelen. Nu tonen we niet langer alle producties die in Vlaanderen gemaakt worden. Enerzijds willen we kiezen voor langere reeksen van interessant werk dat de kracht heeft om een groter publiek te bereiken. Anderzijds zal de receptieve werking nauwer aansluiten bij de thema's die we zelf belangrijk vinden: de realiteit van de stad, de koloniale geschiedenis van België... In Brussel is er nood aan receptieve plekken, maar ik denk dat samenwerking met de cultuurcentra van Dilbeek en Strombeek-Bever een goede optie is.

op zoek naar frictie,

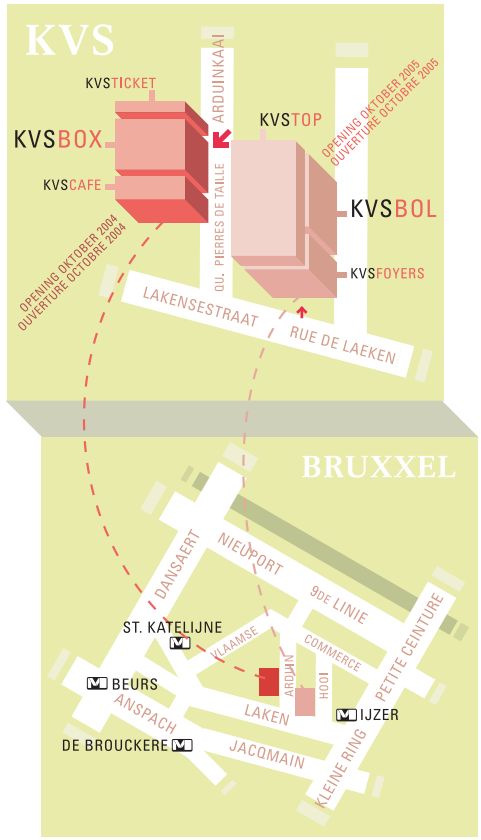

Interieur Bourla uit *De Bourlaschouwburg. Een tempel voor de muzen* door Madeleine Manderyck, Herman Van Hunsel e.a., Lannoo, Tielt, 1993; foto's: Oswald Pauwels

Luk Perceval HET TONEELHUIS

Ik hou niet van het woord 'stadstheater', want uiteindelijk is de situatie in Antwerpen moeilijk te vergelijken met die in Gent of Brussel. De ligging en de architectuur van de schouwburgen zijn anders. Dat bepaalt welk publiek je kunt verwachten. Elk stadstheater heeft zijn eigen wrijving met de buurt en de stad. De Bourla is bijvoorbeeld erg ontoegankelijk. Probeer maar eens met je auto naar dit theater te komen. Tot 2006 is Antwerpen een grote bouwwerf, we mogen al blij zijn dat we vijfhonderd mensen op tijd bij elkaar krijgen. Bovendien is de buurt de laatste twintig jaar zo chique geworden. Toen ik 17 was, kwam ik voor het eerst in de Bourla. Toen was het een vervallen gebouw, maar authentiek door zijn geschiedenis en zijn karakter. Nu is het slecht gerestaureerd. Men heeft geprobeerd het theater dat chique cachet te geven van de omliggende winkelstraten. Maar we merken dat de mensen die hier komen winkelen geen interesse hebben voor Het Toneelhuis.
Je kunt dus niet veralgemenend over de problematiek van de stadstheaters spreken. Je moet per stad nagaan wat de parameters zijn, en waar de mogelijkheden liggen om een publiek te betrekken bij wat je doet. Het kost jaren om dat te achterhalen. Wij hebben altijd sterk de nadruk gelegd op onze prijzenpolitiek, omdat we in een arme stad werken. Antwerpen doet altijd wel alsof het een rijke metropool is, maar aan alles merk je dat dit beeld niet klopt. Met onze subsidies willen we een sociale politiek voeren. De voorstellingen in Studio Tokio houden we zelfs gratis. In vergelijking met de KNS is het publiek van Het Toneelhuis jonger geworden, groter en eigenlijk ook aangenamer. Ik merk ook het verschil met Duitsland. De toegangsprijzen zijn daar veel hoger, en meteen wordt je geconfronteerd met een snobistisch publiek, dat niet geïnteresseerd is in kunst maar eerder in de kunst zich te laten zien. Ons publiek is meer breeddenkend.
Ook de architectuur speelt een grote rol. De Bourla is een barokke zaal. Dat maakt ze afstandelijk omdat ze teveel respect afdwingt. Zo'n zaal brengt automatisch een kijkhouding met zich mee. Toen we met de Blauwe Maandag Cie in Vooruit speelden, noemden ze ons te populistisch. Toen we verhuisden naar de Bourla, vond men ons te elitair, hoewel we hetzelfde speelden. Ik heb al heel dikwijls gedroomd hoe de Bourla er zou uitzien als ze 'Bouffes du Nord' zou heten en uitgebrand zijn. De schouwburg zou veel levendiger zijn. Maar goed, spijtig genoeg bouwen we onze theaters niet zelf. Je merkt dan dat je daar in je esthetiek en mise-en-scène rekening mee moet houden. De zichtlijnen zijn heel slecht. Ik heb op het speelvlak slechts vier vierkante meter ter beschikking die heel de zaal kan zien. De laatste jaren heb ik geprobeerd om daar met de scenografie iets tegenover te stellen. Je merkt dan een grote opwinding bij het publiek. Bij *Macbeth*, waar we een speelplateau bouwden tot boven het parterre, vonden de toeschouwers het schitterend om zo dicht op de acteurs te zitten. De mensen willen verrast worden. Ze zijn de traditionele, veilige scheiding tussen de scène en de publieksruimte beu.
Wat de infrastructuur betreft zitten we met een compleet scheefgetrokken verhouding. Dat is een van de redenen waarom ik naar het buitenland vertrek. Ons personeel werkt verspreid over de hele stad. Dat bemoeilijkt de communicatie, die in een groot theater van enorm belang is. Uiteindelijk hebben we moeten

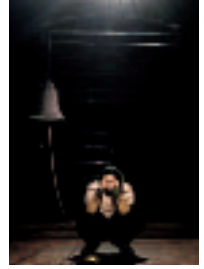

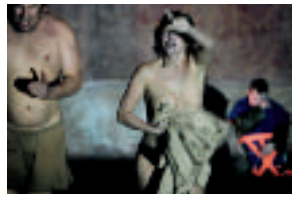

investeren in een computerpark waarbij iedereen à la minute per e-mail op de hoogte wordt gebracht van wat er aan de hand is. Het is puur amateurisme dat een zodanig groot theater op die manier moet werken en tegemoetkomen aan de hoge ambities die de subsidiërende overheid formuleert. Een goed theater heeft om te beginnen een goed café nodig, waar publiek en spelers elkaar kunnen ontmoeten en waar je discussies kan voeren met je technici. Een theater heeft een centrum nodig, en dat ontbreekt totaal. Het café van de Bourla is door de stad in pacht gegeven. Wij worden daar eerder met de nek bekeken dan dat we er welkom zijn, terwijl wij nochtans zorgen voor de klanten.
Maar het is idioot om nu eisen te stellen voor de infrastructuur. Er is geen geld, dus we zullen het met die omstandigheden moeten blijven doen. Het was mijn droom om in de Shop op 't Eilandje te kunnen werken. Ik geloof niet zozeer in nieuwbouw, de architectuur van oude industriële gebouwen past nog het best bij de universele dimensie van wat ik goed theater vind. Ons plan met de Shop gaat niet door, omdat de stad de voorkeur heeft gegeven aan de enige kandidaat-koper die er geen theater wilde maken. Volgens mij zit daar politieke onwil achter. Daaraan merk je dat de stad Antwerpen zich geen houding weet aan te nemen tegenover de verkiezingsuitslagen. Men heeft lang gedacht dat het een oplossing was om massaal te investeren in prestigeprojecten als het Justitiepaleis. Maar al die dingen hebben niet mogen baten. Een van de eerste dingen die ze teruggeschroefd hebben is de investeringen in cultuur. Eric Antonis heeft zich geweerd als een duivel in een wijwatervat, maar hij stond alleen. Dat is niet gunstig geweest voor onze infrastructurele plannen. Ik ben niet zo bang voor het Vlaams Blok. Als ze aan de macht komen, verdwijnen ze meteen. De mensen gaan snel merken dat die partij noch de bagage, noch het intellect heeft om beleidsverantwoordelijkheid te dragen. Het gesprek dat ik de laatste jaren met die mensen heb mogen voeren, is beneden alle peil. Ze hebben me de huid vol gescholden. Ze zouden niet weten wie ze directeur van het theater moeten maken. Er is niemand in de theaterwereld die zich openlijk tot het Blok bekent en bovendien de post bij Het Toneelhuis ambieert. Waarschijnlijk zullen ze ons het leven zuur maken als ze aan de macht komen. Maar ze zullen moeten beseffen dat cultuur in Antwerpen een heel groot draagvlak heeft.
Tegelijk denk ik ook niet dat het probleem van het fascisme zo verschrikkelijk is dat we daar nu al onze energie in moeten steken. Je moet dat in een iets breder tijdsperspectief zien. Niets is zo kort is als de menselijke herinnering aan voorbije gruwel, schreef Brecht, en nog minder is het inschattingsvermogen voor komende gruwel. Daarom wil ik de xenofobie laten zien die in ons allemaal zit. Het probleem zit dieper dan die vijfendertig procent Blokkiezers. De meeste mensen bekijken je al vijandig als je met een hoed en een rare bril op straat loopt. Wat vreemd is wekt agressie, dat zit in de mens ingebakken.
Uiteindelijk denk ik dat de politiek zich daar afspeelt: in de microkosmos van de familie en in de hoofden van de mensen. Elke goede voorstelling dwingt je om positie te kiezen, intellectueel of emotioneel. Dat is wat het theater al 2500 jaar lang doet, en we kunnen niet meer doen dan dat te herhalen. Theater is een eeuwige mantra, die beantwoordt aan een eeuwige behoefte. We hebben theater uitgevonden zoals we religie hebben uitgevonden, omdat we het gewoon niet weten. Religie, theater en wetgeving zijn allemaal sleutels om richting te zoeken in de chaos. Het gaat erom een ander perspectief aan te reiken. En we moeten vechten om dat te kunnen blijven doen. Je kunt wel mekkeren over de Bourla, maar je mag ze niet uit handen geven want dan laat je het terrein aan de commercie. Het is onze plicht om die centrale positie bezet te houden, want ze is de laatste bezinningsruimte, de laatste politieke denktank die onze maatschappij nog heeft. Daarom zijn de stadstheaters belangrijk. Dat je worstelt met de architectuur, is niet meer dan normaal. Onze schouwburgen zijn oude kerken. Maar het is belangrijk om die representatieve plekken te kunnen bezetten. Alleen: na twintig jaar in Vlaanderen te werken, denk ik dat er anderen zijn die dat mogen doen. Ik wil mijn steun blijven betuigen aan dit project, maar het lijden wil ik graag aan anderen overlaten.

Macbeth, regie: Luk Perceval; spel: Denise Zimmerman, Wim Willaert, Ariane Van Vliet, Wim Opbrouck, Katrien Meganck en Els Dottermans; productie: Het Toneelhuis; 2004; foto's: Phile Deprez

'geef de Bourla niet uit handen'

CULTUURCENTRUM DE WARANDE KRIJGT EEN NIEUWE ZAAL

NO-NONSENSE IN DE UITGAANSZONE

Veerle Keuppens

Cultuurcentrum de Warande in Turnhout is eigenlijk nooit voltooid. Sinds het gebouw er staat, wordt er dan ook gedacht aan een uitbreiding, 'een tweede zaal'. Tot voor enige tijd was daar echter geen investeerder voor te vinden. Nu bleek de provincie Antwerpen bereid om samen met de stad Turnhout het project te financieren. Dit seizoen opent de Warande een nieuw gebouw; het VTi kon de werf al eens bekijken met directeur Staf Pelckmans en stadsarchitect Dirk Vandenberghe. Het project lijkt ons een goede invulling van wat de Vlaamse bouwmeester, bOb Van Reeth, op het VTi-salon over culturele infrastructuur 'goed bouwheerschap' heeft genoemd.

Zo'n samenwerkingsverband van lokale besturen lijkt goed te functioneren wanneer men de keuzes en de procedure objectiveert. Over hoe welke keuzes werden gemaakt en hoe ze werden verwezenlijkt spraken we met Staf Pelckmans. De eerste vraag lag voor de hand: waarom is er voor het ontwerp van Macken & Macken architecten gekozen?

****

In de architectuurgeschiedenis van België is de Warande geen oninteressant ontwerp. Het is een typisch product van de jaren 60-70. Kenmerkend is de vrij bruuske architectuur, die toch een visie en een eigen karakter heeft. Het is moeilijk om daar een geslaagd ontwerp voor een nieuwe ruimte naast te zetten. Bovendien moest de nieuwe ruimte worden gebouwd aan de zijde van het gebouw waar de bibliotheek en de administratie huizen. Extra factoren waren het historische kasteel, de gevangenis en de school vlakbij. Daarom moesten we voor een radicale keuze gaan: twee aparte complexen, het oude gebouw met zijn kwaliteiten en functies en daarnaast een totaal nieuwe vorm. En in het project van Macken & Macken architecten waren die elementen het best verwerkt.
De beslissing om voor Macken & Macken te kiezen heb ik niet eigenhandig kunnen nemen, maar ik heb de besluitvorming wel voor een stukje mee kunnen bepalen. De bouwheer en financier van dit gebouw is het provinciebestuur van Antwerpen. Op het moment dat er over dit gebouw moest worden beslist, was er net een jonge ingenieur aangesteld als diensthoofd. Die drong er bij de gedeputeerde op aan om – aansluitend bij het architectuurbeleid – voorstellen te verzamelen via een architectuurwedstrijd en de beoordeling aan een jury over te laten. Vandaar dat er voor de eerste keer een jury aan de slag ging in de provincie Antwerpen. Uit de vierendertig ingestuurde ontwerpen zijn drie laureaten geselecteerd. Vanwege de hoge score op het punt eigen identiteit tegenover de omgeving, werd voor Macken & Macken architecten gekozen.

Het wordt een bijzonder multifunctionele zaal: er kan op alle mogelijke manieren theater worden gespeeld en het publiek kan het spektakel telkens vanuit een ander gezichtspunt meemaken.
Dat heeft te maken met de geschiedenis van het huis... In de jaren 60 besliste de Vlaamse overheid, in het kader van de democratisering, geld te stoppen in culturele infrastructuur (onder minister van Cultuur Frans van Mechelen). In die context was er voor Turnhout een groot complex ontworpen waar zowel de academies, een bibliotheek en een cultuurcentrum in zouden worden ondergebracht. Het lijkt een voorontwerp voor het huidige decreet op lokaal cultuurbeleid! Uiteindelijk werden alleen de eerste fasen gerealiseerd. De 'oude' Warande is dus eigenlijk een halfafgewerkt product. Ruimte voor de academies en een tweede zaal is er nooit gekomen door een gebrek aan middelen.
De oude schouwbrug is nog altijd een van de betere grote zalen in Vlaanderen, maar er heeft ondertussen een hele beweging in de podiumkunsten plaatsgevonden waarin de vlakke vloer dominant werd en diverse andere disciplines hun intrede deden in het theater. Die functies heeft de Warande jarenlang niet kunnen invullen. Er is uiteraard altijd naar oplossingen gezocht, zowel door Eric Antonis (directeur in de

jaren 80) die theatervoorstellingen liet spelen in de hal (onder het motto: liever in slechte omstandigheden dan niet) als door de huidige ploeg. Nochtans is het net de bedoeling dat een cultuurcentrum in een kernstad als Turnhout verschillende genres brengt: podiumkunsten, tentoonstellingen, grote projecten,... Dus hadden we behoefte aan een groot complex, dat goed uitgekiend was en zeker 20 jaar meekan. Zo kom je aan het vermaledijde begrip 'polyvalentie'.
In het nieuwe gebouw hebben we daar drie invullingen aan gegeven. Voor het theaterhuis zelf hebben we – op aanraden van onze theatertechnici – gekozen voor een toneeltoren die de hele lengte en breedte van de zaal inneemt. Dat verhoogt de werkbaarheid en de polyvalentie van de zaal enorm en geeft tegelijk een gevoel van ruimte. In een mum van tijd kun je van een zaalopstelling voor negenhonderd rechtstaande toeschouwers een zaal met vijftig zitplaatsen maken voor een intieme voorstelling. Rond de theaterzaal zijn enkele autonome ruimtes. Zo is er een verblijfsruimte annex repetitieruimte voor artiesten die in residence komen. Het kunsteducatieproject 'Kunst in Zicht' krijgt een ruimte. En we planden nieuwe vergaderruimtes – omdat die in het oude gebouw niet meer deugen. Dat bouwprogramma kun je als multifunctioneel omschrijven maar er zit toch eenheid in.
En er is een leuk neveneffect. Het gebouw wordt geplaatst op een plek waar vroeger een parking was. Een ondergrondse parking vervangt de weggevallen parkeerplaatsen. Zo krijg je een mooi plein in het centrum van Turnhout, tussen de oude Warande, het nieuwe gebouw, de gevangenis, een school en een kasteel – een interessant stadsvernieuwingsproject én een derde podium.

De inrichting van het huis wordt verschoven naar een volgende fase, nu wordt er vooral geld besteed aan de afwerking van de structuur van het gebouw.
Dat is een noodgedwongen keuze. Ook bij de afwerking van het oude gebouw is dat zo gelopen. Toen was er een afwerking met akoestische wanden gepland maar daar was geen geld voor. Zodra de zaal werd geopend, vond men de akoestiek niet zo slecht en dus liet men de zaal zoals ze was. Er waren ook veel ruimtes in het gebouw die nog geen bestemming hadden. Die zijn al doende met de werking ingevuld. Toegegeven, dat geeft een rommelige en chaotische indruk maar het is wel geweldig dynamisch. Dat idee hebben we meegenomen naar de nieuwe zaal, een vrij groot complex waar een aantal ruimtes nog niet zijn ingevuld en die we pas in de loop van de tijd een bestemming zullen geven.

Het is opvallend dat het nieuwe gebouw zal worden gebruikt door techniek, educatie en bezoekers.
Directie en administratie blijven in het oude gebouw. De provincie wilde wel degelijk een publieke infrastructuur, geen prachtige kantoren voor directie en administratie. Dat is een kuise redenering. Wij blijven dus in die onbeholpen ruimtes, maar er valt te werken. En doordat sommige activiteiten (het filmfestival en 'Kunst in Zicht' bijv.) naar het nieuwe gebouw verhuizen, komt er extra kantoorruimte vrij in het bestaande gebouw.

Het is dus een publieksgebouw. Dat blijkt ook uit de manier waarop het is gemaakt: het is op alle niveaus voor iedereen toegankelijk.
De Warande ligt midden in de stad, waardoor we voor iedereen bereikbaar zijn met de wagen, met het openbaar vervoer, met de fiets en te voet. Het is neutraal terrein om afspraken te maken. We beschouwen het complex dan ook als dag en nacht toegankelijk. Dat vind ik een enorme troef. In Nederland zie je wel eens dat de slotenman na de voorstelling al klaar staat om iedereen buiten te jagen. Bij ons kan dat niet. Is het twee of drie uur 's nachts: de bewaker blijft op post. Dat moet in het nieuwe gebouw zo blijven.

Je hebt het project van bij het begin gevolgd. Wat vind je ervan nu het bijna af is?
Een eindoordeel kan pas als het draait. Ik heb er wel een goed gevoel bij, niet in het minst omdat het licht-ruimtegevoel heel opvallend zal zijn. Onze sector moet dynamiek en levenslust uitstralen. Daarin vind ik de factor licht heel belangrijk. Goed vind ik ook dat het een no-nonsense gebouw is: niet alles is al op voorhand ingevuld. Een verdere troef is de ligging: heel centraal, in de uitgaanszone van Turnhout, en toch rustig. We kunnen dus ook rondom het gebouw een grote dynamiek ontplooien.
Wat nog moet worden bewezen maar wat ik wel vermoed, is dat er veel dingen tegelijkertijd in kunnen plaatsvinden zonder dat ze elkaar storen. Voor grote evenementen kan het gebouw dan weer helemaal opengegooid, als één geheel. Die flexibiliteit gaan we nog enorm waarderen.

De verbinding tussen het oude en het nieuwe gebouw is slechts een kleine deur.
Beide gebouwen moeten contrasteren. Dat wil ook zeggen dat de fysieke verbinding beperkt is. Toch gaan we de link kunnen maken.
Zeventig procent van de bezoekers van de Warande zijn mensen van buiten Turnhout. Die komen met de wagen. Zij zullen in de ondergrondse parking kunnen kiezen voor het oude of het nieuwe gebouw. Ondergronds is er dus een publieke doorsteek. Een functionele doorsteek moet er komen aan de achterkant van beide gebouwen, waar een soort slurf klaarligt. Voor de mensen die met de fiets of te voet komen heb je natuurlijk de pleinverbinding tussen de complexen.
Daar wil ik eigenlijk nog een persoonlijke ambitie aan toevoegen. Ik zou graag een tuinarchitectuurplan laten maken voor de hele site. In het buitengebied dat Turnhout met zijn landbouw, tuinen en bossen is, zou dat een krachtig statement zijn.

Een verslag van het VTi-salon over culturele infrastructuur (van 20 oktober 2003), waarover sprake in de inleiding, kan je downloaden op www.vti.be (onder 'Over VTi' - 'Lange-termijnprojecten' - 'Culturele infrastructuur').

Simulatie De Warande:
Macken & Macken / AniMotionS

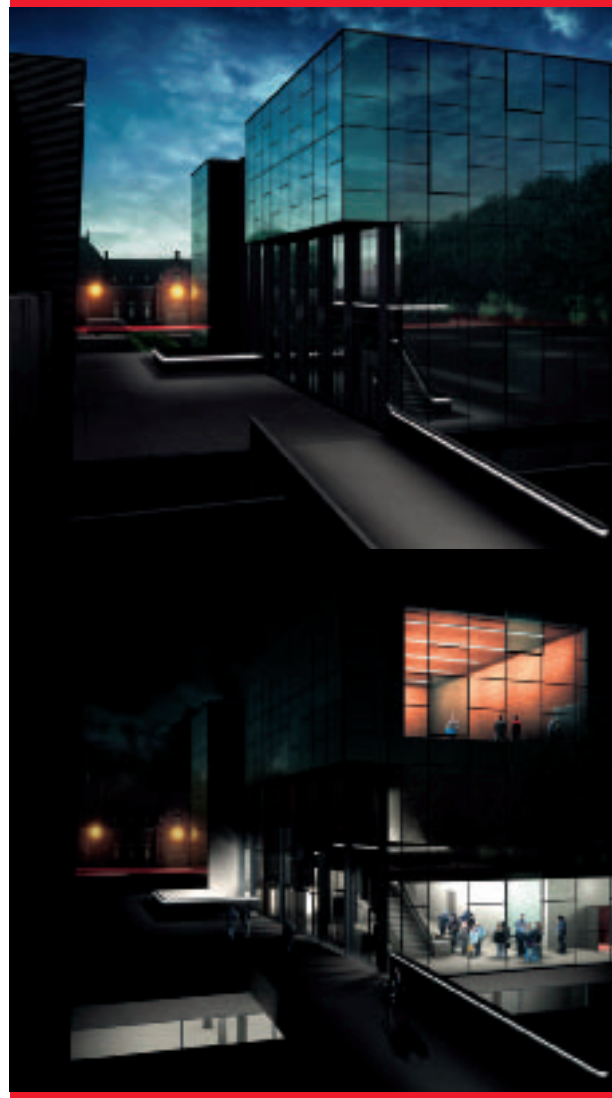

EEN ONDERZOEK OVER DE THEATRALITEIT VAN DE PUBLIEKSRUIMTE

DE THEATERLOGE VERDWIJNT

Veerle Keuppens

In het kader van het randprogramma van Het Theaterfestival vindt in Vooruit in Gent een tentoonstelling plaats die 'De theaterloge' heet. Onder die titel wordt daar van 26/8 tot en met 4/9/2004 de neerslag getoond van een studie die voortgaat op de resultaten van de onderzoeksopdracht over theaterarchitectuur die het VTi verleende aan de vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de UGent.
Het VTi besteedt al enige tijd aandacht aan innovatieve architectuur voor de podiumkunsten. Ook toen Antwerpen Open van december 2003 tot augustus 2004 de podiumkunsten in de kijker wilde plaatsen, zou het VTi meewerken met een project over dat onderwerp. Die bijdrage moest wetenschappelijk onderbouwd worden. Daarom bestelde het VTi bij de vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de UGent een studie.
Het thema podiumkunsten werd echter van de agenda van Antwerpen Open geschrapt. Toch vroeg het VTi aan de vakgroep het onderzoek voort te zetten. Vanuit een schema van de minimale theatersituatie werden enkele onderzoekslijnen uitgezet. Daaruit kozen Bart Verschaffel (BV) en Wouter Davidts (WD) uiteindelijk voor 'de loge': een onderzoek naar het ambivalente gegeven van de theatraliteit van de theaterzaal.

****

BV & WD: De theaterloge is een symbool, een embleem van een ganse problematiek. Ons onderzoek naar theaterarchitectuur past in een onderzoekslijn over het statuut van semi-publieke ruimtes waar we al een aantal jaren mee bezig zijn. Er loopt een onderzoek naar museumarchitectuur en we zijn begonnen met een onderzoeksproject over schoolarchitectuur.
Over de publieke ruimte wordt de laatste decennia heel sterk nagedacht vanuit 'de straat' met alles wat daaraan vast zit: het belang van het toeval, de figuur van de flaneur, de ontmoeting enz. Semi-publieke ruimtes zoals het theater, de school, het museum en het stadhuis zijn echter ruimtes waar je niet als flaneur binnenstapt maar waar je als bezoeker steeds in een bepaalde 'rol' wordt geplaatst. Iemand die een museum bezoekt, doet dat niet toevallig en onbewust: hij of zij heeft beslist om naar kunst te gaan kijken en gaat ervan uit dat kunst een zeker belang heeft. Traditioneel bepalen semi-publieke gebouwen de plaats van de bezoeker. Zij articuleren inhoud, ze zijn 'representatief'. Iemand die een theater binnengaat, komt er niet alleen kijken naar een voorstelling maar stapt ook in de rol van 'publiek'. In de traditionele theaterarchitectuur wordt die stap die de toeschouwer moet zetten om in zijn rol te treden vaak benadrukt. Hetzelfde geldt voor traditionele museumarchitectuur of bibliotheekarchitectuur. De bezoeker betreedt een museum via een trappenpartij, een vestibule enzovoort, waarbij hij 'getoond wordt' terwijl hij 'kiest' voor het museum. Het traditionele theatergebouw maximaliseert het acteurschap van het publiek en de loge is natuurlijk de plaats bij uitstek waar het publiek zelf 'ten tonele gevoerd wordt'. Theatraliteit is dus niet enkel een eigenschap van toneelspel; een gebouw kan evengoed theatraal zijn. Die mogelijkheid kan op verschillende manieren gebruikt worden.
Als de koning zijn loge betreedt, etaleert hij macht, maar zelfs wanneer de koning afwezig of dood is, produceert de zaal nog theatraliteit. Dat kan in deze tijd niet meer zonder meer. Zelfs voor een koning is het moeilijk geworden om nog in zijn loge te 'verschijnen'. A fortiori ontleent een gewoon mens geen gevoel van belangrijkheid meer aan het feit dat hij in een loge zit. Onze onderzoekshypothese is dat de theatraliteit aan de kant van de toeschouwer in de 'nieuwe' theaterzalen, net als in de bioscoop, teruggedraaid wordt.
De theaterloge verdwijnt en wij willen nagaan wat er overblijft aan theatraliteit langs de kant van de toeschouwer. In een moderne zaal is er veel aandacht voor de vraag hoe de toeschouwers zich tegenover het theaterspel op de scène dienen te verhouden, maar de manier waarop de toeschouwers zich onderling verhouden: dat spel zien we nooit in beeld. De architectuur is erop gericht om de toeschouwers zo snel en zo veilig mogelijk naar hun zitplaats te laten gaan en om ze vervolgens zo ongestoord mogelijk de voorstelling te laten meemaken. Aan het evenement dat het theaterspel voorafgaat en er op volgt wordt weinig aandacht besteed. Dat zien we niet alleen in de theaterzaal zelf maar ook in de tussenruimtes en de toegangsruimte. Het is een bewuste logica. Wanneer je vandaag iemand een museum ziet binnengaan, betekent dat niet meer dat hij of zij kunst belangrijk vindt en daar binnengaat om – in zekere zin toch – zijn of haar aandacht te concentreren en te 'werken'. Misschien komt hij of zij wel voor de broodjes in de cafetaria of voor de geschenkenafdeling van de museumshop. Zo'n bezoeker kan niets beginnen met statige trappen.

Binnen het onderzoeksproject zijn er 3 onderzoekinitiatieven: de ASK!-workshop met jonge kunstenaars, Charlotte Lybeer die foto's gemaakt heeft van de loges in Belgische theaters, en de projecten met de studenten ingenieur-architect. Waarom werd het onderzoek opgesplitst?
BV & WD: Het voordeel van het gelijktijdige gebruik van diverse formats is dat je meer aspecten, problemen en vragen op het spoor komt. In dit geval leveren de blik van een fotografe, samen met de vrijere gedachte-experimenten van jonge kunstenaars en ontwerpers en de meer analytische verkenningen van onze studenten veel meer potentiële onderzoekssporen op dan één iemand achter een studeertafel kan verzinnen. De problematiek van de theaterloge en de 'rationalisering van de theaterzaal' zou natuurlijk ook een zeer mooi doctoraatsonderwerp vormen. Maar het is beter om eerst het onderzoeksveld open te trekken en een aantal proefboringen te doen, om nadien meer methodisch en systematisch te werk te kunnen gaan. Daarom hebben we in de ASK-workshops jonge kunstenaars associatief en artistiek laten werken. Wij hebben telkens een terrein aangegeven maar de aanpak hebben we altijd open gelaten. Het is jammer dat het budget binnen het hogeschoolonderwijs, waarmee deze experimenten mogelijk gemaakt zijn, geschrapt is.

Eerst was er het associatieve avontuur, daarna werd er gekozen om meer methodisch te werk te gaan. Ik veronderstel dat de aanpak van de artiesten doorwerkt in de manier waarop de studenten hun projecten hebben uitgewerkt?
BV & WD: De projecten van de studenten zijn heel divers, ook qua vorm: de meeste hebben een geïllustreerde paper en/of een cd-rom ingeleverd, maar er zijn ook films bij en zelfs een installatie. Dat is een camera die achterop een helm-met-beeldschermpje

De Munt; 2004;
foto: Charlotte Lybeer

is gemonteerd en de voetganger het beeld van zichzelf-op-de-rug 'in real time' voor ogen brengt. Die is dan tegelijk acteur en toeschouwer, de installatie is eigenlijk een mobiel theater. Maar we hebben ook reportages over het gordijn in de stad, analyses van de theatraliteit bij Fellini, een zeer interessante theorie over het balkon als een mentale nooduitgang uit het burgerlijke interieur (i.p.v. een 'loge' op straat) enz. Onze werkwijze levert dus heel prikkelende ideeën op, die moeilijk uit klassiek historisch of theoretisch onderzoek te distilleren zijn.

Een aantal projecten wordt getoond op Het Theaterfestival. Jullie hebben voor een presentatie gekozen waarbij de toeschouwers als het ware over de projecten heen lopen. Waarom?
BV & WD: De 'installatie' in de balzaal van Vooruit is een groot podium waarvan sommige segmenten verzinken en andere lichtjes worden opgetild. Van op afstand zie je enkel een sokkel, de projecten liggen in de verzonken segmenten of worden gepresenteerd met posters die op de loopvloer liggen. De installatie is een manier om de juiste kijkafstand tot het materiaal te bepalen en tegelijk de toeschouwers zelf op het podium te zetten en er 'acteurs' van te maken – passend bij het opzet van het hele project.
Naast die installatie toont Charlotte Lybeer haar foto's van theaterloges in enkele vitrines en ook op groot formaat. En we maken een publicatie met 48 van haar beelden, te koop tijdens Het Theaterfestival en via de bookshop op www.vti.be.

TENTOONSTELLING DE THEATERLOGE
Wanneer: Van donderdag 26 augustus t.e.m. zaterdag 4 september, van 18u tot 22u.
Waar: In de Balzaal, de Brugzaal en de gang naar de Theaterzaal van KC Vooruit (Sint-Pietersnieuwstraat 23, Gent, www.vooruit.be).
Prijs: De tentoonstelling bezoeken kan gratis.
Initiatief/meer info: ASK! - Vakgroep Architectuur en Stedenbouw, UGent en Het Theaterfestival (www.theaterfestival.be) m.m.v. Vlaams Theater Instituut (www.vti.be).

DAG VAN DE ARCHITECTUUR

PUBLIEKE RUIMTE, OPENBARE GEBOUWEN

Veerle Keuppens

Op zondag 10 oktober 2004 vindt de 2de editie plaats van de Dag van de architectuur met als thema ‘Publieke ruimte, openbare gebouwen’. In het kader daarvan organiseert het VTi tekstlezingen in een aantal theaters.

****

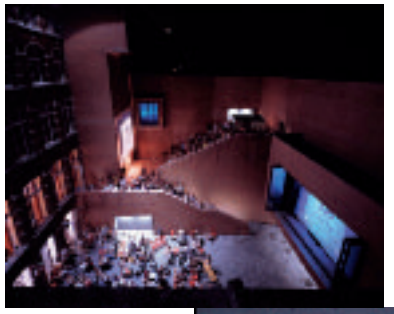

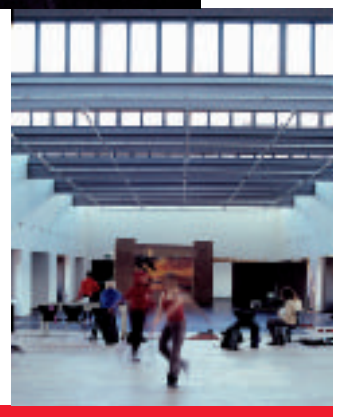

Foto’s: Sarah Blee (i.o. van Neutelings Riedijk Architecten), dansstudio en binnenplaats.

De tweede Dag van de architectuur, met als thema ‘Publieke ruimte, openbare gebouwen’, focust op die gebieden of projecten waar ‘verbindingen tussen menselijke activiteiten tot stand komen’.
Sinds 1995 is er een aantal opmerkelijke openbare gebouwen en projecten van publieke ruimte gerealiseerd. De stadsvernieuwing in Vlaanderen leidt tot de ontwikkeling en herwaardering van het publieke domein.

Bovendien raken publieke opdrachtgevers zich meer en meer bewust van de impact van kwalitatief hoogstaande architectuur en haar effect op de publieke ruimte. Om de deelnemers aan de Dag van de architectuur in de mogelijkheid te stellen bevindingen aan de praktijk te toetsen, zorgt het VAi ervoor dat op 10 oktober 2004 niet minder dan 60 hedendaagse architectuurprojecten in 12 steden vrij toegankelijk zijn. Daarbij gaat het zowel om gebouwen waarvan de overheid de opdrachtgever is (of toch alleszins duidelijk betrokken is bij de opdracht of de totstandkoming) als publiek toegankelijke gebouwen waarvan de opdrachtgever een privé-investeerder is. Voorts wordt de aandacht gevestigd op projecten in het publieke domein die in nauwe relatie staan tot hun omgeving of tot openbare gebouwen.

In die definitie hebben uiteraard ook theaters een plaats. Het VAi zorgt in die gebouwen om 14u, 15u en 16u voor een architectuurrondleiding; het VTi biedt er het randprogramma aan. We vroegen aan enkele acteurs om in deze nieuwe of vernieuwde gebouwen een tekstlezing te geven die verband houdt met het thema. Per gebouw zijn er twee lezingen: een om 15u en een om 17u. Zowel individuele bezoekers als groepen die een geleid bezoek krijgen kunnen de activiteit meemaken.

DAG VAN DE ARCHITECTUUR

Wanneer: Op zondag 10/10/2004;
tekstlezingen telkens om 15u en om 17u,
architectuurrondleidingen om 14u, 15u en 16u.
Waar: Op diverse locaties:
- Beursschouwburg, A. Ortsstraat 20-28, Brussel;
- KVS, Arduinkaai 7, Brussel (o.v.);
- P.A.R.T.S., Van Volxemlaan 164, Brussel (Vorst) (o.v.);
- Recyclart, Ursulinenstraat 25, Brussel;
- STUK, Naamsestraat 96, Leuven;
- Tacktoren, Korte Kapucijnenstraat, Kortrijk (o.v.);
- Concertgebouw, ‘t Zand 34, Brugge.

Prijs: Gratis.
Inschrijven: Niet nodig voor de tekstlezingen;
aangewezen voor de architectuurrondleidingen
(contact VAi: www.vai.be of tel 03/242 89 70).
Organisatie/meer info: Vlaams Theater Instituut (www.vti.be)
i.s.m. Vlaams Architectuurinstituut (www.vai.be).
Volledig programma Dag van de architectuur beschikbaar
vanaf eind augustus.

ANTWERPEN AVERECHTS NODIGT JE UIT VOOR EEN UNIEK STADSBEZOEK MET GIDS

PLANKENKOORTS. THEATER (BE)LEVEN IN DE STAD

Vic Mees

Antwerpen telt nog steeds de meeste theaterzalen van het land. Ooit waren er zelfs twee operahuizen. Een tocht door de stad maakt veel verhalen los over de (historische) culturele infrastructuur en het bruisende theaterleven toen en nu: via het Mechelseplein, waar de wieg stond van het Nederlandse theater en waar het Herman Teirlinck Instituut (vroeger ‘de Studio’) jonge acteurs opleidt; het Quartier Latin en de stationsbuurt waar variétéartiesten als Jef Cassiers en operadiva Nini de Boël successen oogstten; dramapaleizen en kamertheaters; oude en nieuwe acteurs, regisseurs, directeurs en bezoekers...
Antwerpen Averechts heeft een geleid stadsbezoek op het programma dat je het theaterleven in de stad laat zien, horen en ruiken: ‘Plankenkoorts’. Dankzij het VTi-project theatraal erfgoed kunnen deelnemers tijdens de wandeling audio-fragmenten horen uit getuigenissen van theaterpersoneel en theaterpubliek. (Dat materiaal wordt trouwens stap voor stap toegevoegd aan de dossiers op www.podiumarchief.be.)
De deelnemers mogen ook regelmatig een theater binnenglippen. En in de foyer van de Bourla (‘Antwerpens mooiste theaterpaleis’) wordt er een lunch geserveerd.
Theater is een gebouw, een ervaring, verbeelding én een avondje uit. Antwerpen Averechts belooft daarom niet enkel verhalen over pluche en Macbeth, maar ook over de rookworst in de opera.
Vic Mees, de gids van Plankenkoorts, vertelt.

****

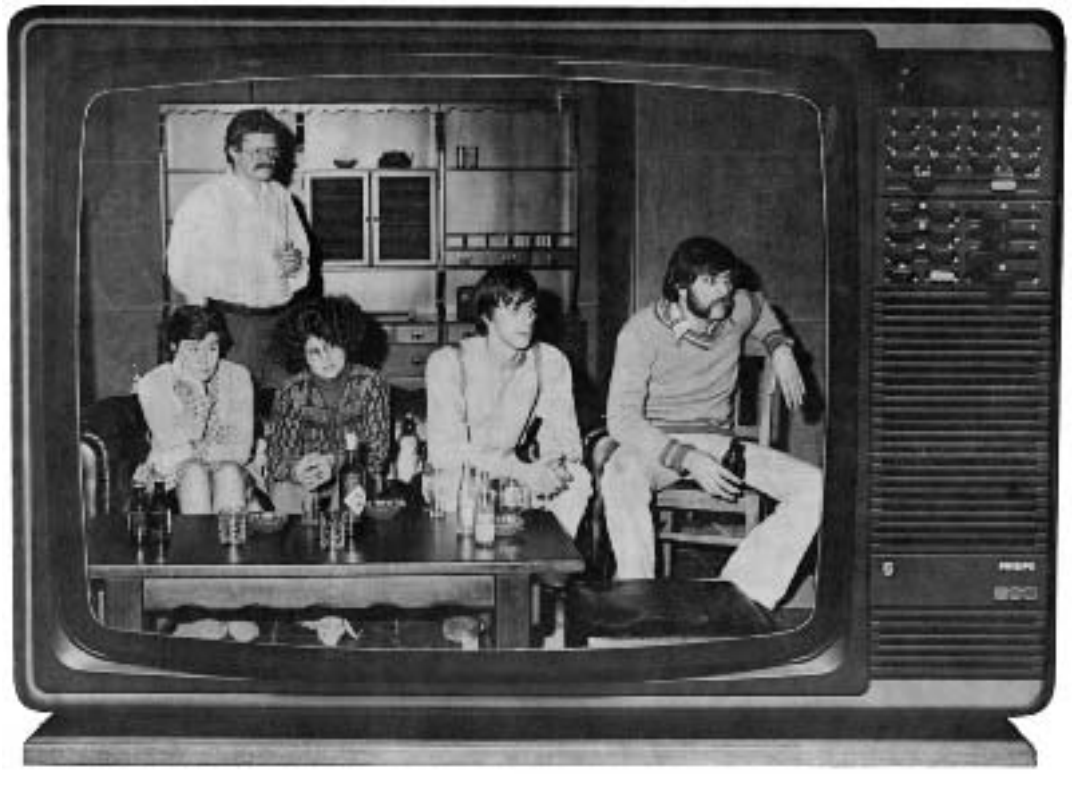

Beeld van de affiche voor *Johnny-Boy*; auteur: David Freeman; vertaling en regie: Hugo Danckaert; productie: Meiteater; bron: AMVC – Letterenhuis

NOSTALGIE

Voor een van de eerste Theaterfestivals in Antwerpen werd aan Antwerpen Averechts gevraagd een wandeling te maken langsheen Antwerpens theaterverleden en heden. Het festival speelde zich toen voornamelijk buiten het stadscentrum af (in deSingel en Monty) en de organisatoren wilden ook de historische theaterbuurten bij het gebeuren betrekken.
De wandeling liep van het Astridplein (een 19de eeuwse uitgaansbuurt met vooral variététheaters) via de Vlaamse Opera, de Meir (waar ooit het Meirteater en Théâtre des Variétés gestaan hebben), de Stadsschouwburg en de Bourla tot aan het Mechelseplein (waar het Herman Teirlinck Instituut huist). Een gids vertelde over de theaters, de acteurs, het publiek, het drukke uitgaansleven (met o.m. bioscoopzalen) in theaterbuurten en het effect daarvan op de wijken. Van theatergevels en interieurs die intussen verdwenen waren, werden foto's getoond.
Het wat ouder Antwerps publiek beleefde die wandeling als een nostalgietour. Jongere mensen of deelnemers die nooit of zelden een Antwerps theater bezocht hadden, misten de link met vandaag.

DAGARRANGEMENT 'PLANKENKOORTS! THEATER BELEVEN IN DE STAD'

Wanneer: De volgende data voor individuele deelname zijn: di 31/08/2004, za 11/09/2004, za 16/10/2004, za 13/11/2004 en za 04/12/2004.
De wandeling start telkens om 10u en duurt tot 16u.
Waar: Vertrekplaats is het Astridplein (bij het Centraal station) in Antwerpen.
Prijs: 31 euro (incl. koffie en broodjesbuffet).
Inschrijven/meer info: Contacteer Antwerpen Averechts, tel. 03/248 15 77, www.antwerpenaverechts.be.

DE NIEUWE FORMULE

De vernieuwde versie van 'Plankenkoorts' focust niet enkel op de infrastructuur (een architecturale, esthetische benadering) maar ook op het effect van die gebouwen en activiteiten op het leven in de stad (eerder sociologisch, over cultuurbeleving). Hoe hebben verschillende momenten in de theatergeschiedenis effect gehad op de infrastructuur die in de stad aanwezig was of moest gemaakt worden? Wat was dan weer het effect van de infrastructuur op de theaterbezoeker of de passant? Wat was het effect op de bredere uitstraling van de stad, van een wijk op het stadsleven?
De deelnemers aan Plankenkoorts mogen waar en wanneer mogelijk de (voormalige) theaters op hun tocht betreden. Na jarenlang gidsen weet Antwerpen Averechts dat mensen het steeds spannend vinden om interieurs te bezoeken, om 'bevoorrechte getuige' te zijn... Bij de gebouwen die nog steeds als theater functioneren, vormt dat weinig problemen (de Bourla, HETPALEIS, Het Appeltje,...). In sommige gebouwen hangt de toegankelijkheid af van de goodwill en de mogelijkheden van het moment (de Vlaamse Opera, de Zoo,...). Andere huizen zijn niet altijd toegankelijk omdat ze een nieuwe bestemming kregen (zaal Rubens huisvest nu een Braziliaanse kerkgemeenschap, Ancienne Belgique is een kledingzaak,...).
Nieuw zijn de audio-fragmenten onderweg: getuigen en interessante figuren uit het theaterlandschap van vroeger en nu – zowel acteurs en regisseurs als baliemedewerkers en toeschouwers – deden hun verhaal aan Antwerpen Averechts (i.s.m. het VTi). Van hun opgenomen ervaringen en anekdotes mogen de deelnemers fragmenten beluisteren op relevante plekken tijdens de tour. Er is gekozen voor krachtige momenten in de herinnering van de bevraagden – verwijzend naar een bepaalde voorstelling, zaal of toeschouwergroep – die het verband tussen tijd, plek en theater illustreren. Uiteraard horen de bezoekers ook nog steeds 'live' getuigenissen van theatermedewerkers die ze op hun tour ontmoeten.

Herman Teirlinck met leerlingen van de Studio Nationaal Toneel, ca. 1952 (zittend, centraal: Herman Teirlinck; hurkend: Denise de Weerdt; rij achteraan v.l.n.r.: Raymond Verhaegen, Jeanne Geldof, Irène Celis, Jo Dua, Mimi Peetermans, Dries Wieme, Paul 's Jongers, Julien Schoenaerts en Willy van der Meulen); bron: AMVC – Letterenhuis
De Bourlaschouwburg, ontworpen door Pierre Bourla in 1827 en opgericht in 1834 op de plaats waar tevoren het 'Tapissierspand' gevestigd was; bron: AMVC – Letterenhuis

HET INFRASTRUCTUURBELEID: WORDT HET COHERENTER?

Els Baeten

Tijdens de vorige legislatuur stelde minister Anciaux een beleidsnota op over culturele infrastructuur voor de periode 2002-2004. Een dergelijke beleidsnota was een primeur. De minister wilde tot een coherent plan op middellange termijn komen, weg van het vroegere ad hoc beleid:
"De infrastructuurontwikkeling in Vlaanderen werd nooit globaal bekeken. Veeleer volgde ze de beleidsontwikkelingen, waarbij een dynamiek, eenmaal tot stand gebracht, lang doorwerkte en nieuwe noodzaken en ontwikkelingen in de weg stond. De vloedgolf van cultuurcentra is daar een voorbeeld van. Met de vernieuwende aandacht voor de kunsten sinds de jaren 80, is ook voor de podiumkunsten en muziek in Vlaanderen een basis voor grotere infrastructuren gelegd. Het is wenselijk hier een bezinningsmoment in te lassen en ons vanuit gedegen reflectie en studies af te vragen hoe we de bestaande grote infrastructuren optimaal kunnen completeren, om hier niet aan overinvestering te doen, met een overaanbod en zware uitbatingskosten tot gevolg. De infrastructuur dient de artistieke ontwikkelingen en niet omgekeerd."
Maar het uitwerken van een coherent infrastructuur-beleid wordt door verschillende factoren bemoeilijkt. In dit artikel zetten we er een aantal op een rij. We gaan ook na welke stappen zijn gezet om tot een meer coherent beleid te komen.

****

KNELPUNTEN

1. De erfenis van het verleden.

In het citaat haalt de minister de uitbouw aan van een netwerk van cultuurcentra. Die uitbouw heeft ongetwijfeld gezorgd voor een verbetering van de culturele infrastructuur. Maar ook de kritieken zijn legio, bijv. het vaak ontbreken van architecturale inspiratie, de nadelen van polyvalente zalen en niet te vergeten de bevestiging van Vlaanderen-nevelstad (cf. leeslijst p. 25), met lange tijd een verwaarlozing van échte cultuurcentrumsteden. Een andere erfenis is dat de investeringen in grote nieuwe infrastructuur gebeurde naargelang de opportuniteit zich voordeed. Zo wijst minister Anciaux erop dat er geen allesomvattend plan op tafel lag voor het Concertgebouw of voor investeringen in het gebouw van het Ballet van Vlaanderen.

2. De Vlaamse overheid is maar één van de actoren.

De Vlaamse overheid is eigenaar van een 30-tal gebouwen. Naast infrastructuur op het vlak van beeldende kunst en musea zijn dit ondermeer deSingel, de Beursschouwburg, de Brakke Grond en de cultuurcentra in de Brusselse Rand. De Vlaamse overheid moet dus geld beschikbaar hebben voor eigenaarsonderhoud en renovatie, naast eventueel geld voor aankoop of nieuwbouw. Maar er zijn ook andere spelers in het veld: ten eerste de andere overheden: provincies, gemeenten, VGC; daarnaast privaatrechtelijke organisaties.
Het gaat niet enkel om grote projecten. Ook voor kleinere infrastructuurprojecten 'van bovenlokaal belang' kunnen subsidies worden verkregen op basis van een reglement. Dat zijn de zogenaamde sectoriële infrastructuursubsidies, omdat de minister voor een bepaalde periode vastlegt welke sectoren prioriteit verdienen. Voor de periode 2002-2004 zijn dat bovenlokale jeugdinfrastructuur, muziekclubs, muziekeducatieve organisaties en kunstencentra.
De vraag dringt zich dan ook op welke verantwoordelijkheid – zowel bestuurlijk als financieel – de diverse overheden hierin dienen op te nemen en welke samenwerkingsvormen mogelijk zijn.

3. De financiële beleidsruimte

Minister Anciaux ging uit van een budget van 87,32 miljoen euro voor de periode 2002-2004. Het geld

voor culturele infrastructuur zit in het Fonds Culturele Infrastructuur (FOCI), dat eind 1998 werd opgericht. Voor 2004 werden de uitgaven begroot op nagenoeg 12 miljoen euro.
Uiteraard speelt ook op financieel vlak de erfenis van het verleden een rol: elke minister sleept een aantal bouw- en/of renovatiedossiers uit een voorbije legislatuur met zich mee. Bij minister Anciaux ging het om meerdere belangrijke dossiers: het Concertgebouw, de KVS, STUK (toen nog STUC) en deSingel. Omdat sommige van die dossiers aflopend waren, kwam er nieuwe budgettaire ruimte. Maar het FOCI zou zich in de loop van de rit genoodzaakt zien om selecties te maken en vastleggingen uit te stellen (zie verder).

STAPPEN NAAR MEER COHERENTIE

De beleidsnota waarin een beleid wordt uitgestippeld dat wil uitgaan van een aantal beleidsprincipes en artistieke tendensen, is alvast een eerste stap naar een meer coherent beleid. Maar op het einde van de legislatuur blijkt de weg nog lang te zijn.

1. Inventaris

Het lijkt een logische stap dat men vertrekt van een inventaris van wat er al is. Maar die inventaris bestaat niet. De administratie stelt in haar recente regeerbijdrage voor om binnen het domein cultuur, jeugd, sport, media een expertisecentrum voor infrastructuur uit te bouwen. Als één van de taken van dat centrum ziet de administratie het opstellen van een inventaris van de bestaande bovenlokale en gespecialiseerde infrastructuur. Op basis van evaluatie en het detecteren van de actuele behoeften, moet een meerjarenplan worden opgesteld voor de verdere uitbouw van grote en gespecialiseerde infrastructuur.
In het memorandum van de Raad voor Cultuur staat iets gelijkaardigs. De Raad stelt een dubbele inventaris voor. Aan de ene kant een inventaris van de infrastructuur die aanwezig is in alle grotere en kleinere steden, de technische capaciteiten daarvan, de reële gebruiksvorm (tijden, vaste kosten, soorten activiteiten). Aan de andere kant een benadering van de aanbodzijde. Volgens de Raad kan dit een basis zijn voor een efficiënter en kostenbesparend gebruik van infrastructuur en kan dit ook tot andere modellen leiden. Enkele voorbeelden: producties kunnen, meer dan nu, worden losgekoppeld van vaste infrastructuren; grotere producties zouden kunnen worden aanbesteed als interstedelijke producties, en de kleinere zouden een infrastructurele vraag aan hun projectaanvraag kunnen toevoegen.
Het meerjarenplan is alvast opgenomen in het regeerakkoord.

2. Afstemming tussen de verschillende beleidsniveaus

Wat de rol en taakverdeling tussen de verschillende beleidsniveaus aangaat, heeft men in het verleden een wisselende koers gevaren. De culturele centra zijn ontstaan binnen een context van plangericht denken (jaren 60): met een studie over een geografische planning, met hiërarchie van culturele centra volgens grootte van het verzorgingsgebied. Maar qua geografische spreiding loopt het gedeeltelijk uit op een failliet van sturing van bovenaf, o.a. wegens het initiatiefrecht van gemeenten. Later wordt sturing van bovenaf verder losgelaten als in 1991 het KB van 1965 over subsidiëring culturele infrastructuur wordt afgeschaft ten voordele van het Investeringsfonds. Gemeenten krijgen voortaan een globale investeringsenveloppe en dus meer autonomie qua beleidskeuzes. Daarmee verdwijnt ook de commissie die op niveau van de Vlaamse overheid adviseerde over de ingediende bouwprojecten voor culturele centra en de planning. Tijdens de vorige legislatuur worden een aantal maatregelingen genomen die de relatie tussen de overheidsniveaus op een andere manier vorm geven. Er komt een decreet op het lokaal cultuurbeleid, met aan de ene kant meer autonomie voor lokale besturen, aan de andere kant een Vlaamse overheid die via decreetbepalingen greep probeert te houden op ontwikkelingen. De uitbouw van cultuurcentra wordt nu gelinkt aan het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.
Daarnaast wordt een begin gemaakt van een gestructureerd overleg en permanente afstemming van het Vlaamse beleid met lokale besturen en provincies. Op 25 april 2003 wordt hierover een bestuursakkoord gesloten. Voor elk domein, dus ook voor cultuur, wordt een actieprogramma uitgetekend. In zijn beleidsnota verwijst minister Anciaux al naar dat kerntakendebat, waar hij interbestuurlijke samenwerking en gedeelde financiering suggereert als mogelijk antwoord op de hoge bouw- en exploitatiekosten van concertzalen en operahuizen. Maar het kerntakendebat vordert maar moeizaam en vraagt verdere concretisering en implementering.
In dat verband formuleert de administratie in haar bijdrage aan het regeerprogramma een concreet voorstel, nl. de afbouw van subsidiëring van sectorale infrastructuur. Een alternatief is bij de subsidiëring van cultuurbeleidsplannen prioriteit vragen voor de uitbouw en de renovatie van culturele accommodaties. Daarvoor kunnen extra middelen worden vrijgemaakt. De administratie verwijst hierbij naar wat er al gebeurt bij het jeugdwerkbeleidsplan. Voor jeugdruimtes, d.w.z. ruimtes die hoofdzakelijk gebruikt worden door kinderen en jongeren in de vrije tijd, kunnen gemeenten een jeugdruimteplan indienen. Vanaf de periode 2005-2007 zal dat gebeuren als onderdeel van het globale jeugdwerkbeleidsplan van een gemeente. Gemeenten kunnen hiervoor dan een beroep doen op de extra 20% trekkingsrechten.
Maar in het regeerakkoord wordt geen gevolg gegeven aan dat voorstel: “We raken niet aan de investeringstoelagen voor de sectorale culturele infrastructuur (kunstencentra, jeugdcultuur,...).”

3. Middelen

Bij infrastructuurwerken gaat het vaak over veel geld, zelfs als de investeringskosten of subsidies over verschillende jaren gespreid worden. Zoals al gezegd, wordt in de beleidsnota voor bepaalde infrastructuren gepleit voor een interbestuurlijke samenwerking en gedeelde financiering. Dat de financiële ruimte van de Vlaamse overheid beperkt is, blijkt ook uit de effectieve besparingen binnen het Fonds Culturele Infrastructuur. De machtigingen voor het Fonds vertonen een dalende lijn. Een vraag van het Fonds naar verhoging van de dotatie van de Vlaamse overheid werd niet ingewilligd.
Voor de eigen gebouwen konden in 2003 alleen heel dringende onderhouds- en renovatiewerken worden vastgelegd. Andere geplande vastleggingen werden verschoven naar 2004. Voor 2004 werd alleen geld voorzien voor het Nederlands-Vlaams Centrum, een bijkomende – maar onvoldoende – vastlegging voor de Beursschouwburg en geld – maar ook minder dan oorspronkelijk gepland – voor deSingel. Investeringssubsidies werden enkel voor de Vlaamse opera vastgelegd.
In haar bijdrage tot regeerakkoord stelt de administratie dat er bijkomend 25 miljoen euro nodig is voor de periode 2005-2009, en dat exclusief sport en media. De administratie vraagt bovendien prioriteit voor het onderhoud en de renovatie van de infrastructuur van de Vlaamse Gemeenschap. Volgens de oorspronkelijke nota van Yves Leterme gaat de prioriteit uit naar renovatie van het eigen patrimonium, maar kan – samen met de respectieve stadsbesturen – ook geïnvesteerd worden in de bouw van het MAS, een structurele infrastructuursubsidie voor het Concertgebouw, de Bijloke en de museumsite in Leuven. In het uiteindelijke regeerakkoord wordt prioriteit gegeven aan renovatie, ondersteuning en modernisering van de bestaande culturele infrastructuur. Voor de verdere uitbouw van grote en gespecialiseerde infrastructuur komt er een meerjarenplan, waarbij de Vlaamse overheid de aangegane engagementen zal honoreren.

****

Meer info over kunstenbeleid (en infrastructuur) op pp. 32-33: Het regeerakkoord 2004 over cultuur; Regeerbijdrage administratie cultuur; Memoranda raden voor cultuur.

NIEUWE NOODZAKEN EN ONTWIKKELINGEN

Joris Janssens

Schouwburgen, musea, bibliotheken en andere culturele infrastructuren zijn geen doel op zich. Ze staan in functie van de artistieke praktijk en de relatie tussen de kunst en het publiek. Een beleid voor en reflectie over culturele infrastructuur moet daarom gebaseerd zijn op een diagnose van verleden, heden en toekomst van het culturele landschap. Welke infrastructuur is er nodig voor welke (podium)kunst? Hieronder zetten we enkele relevante tendensen op een rij.

****

Polyvalentie/specialisatie

Kan het gebouw tegelijk geschikt zijn voor theater- en dansvoorstellingen, concerten en congressen? Of liggen de eisen die deze vormen van publieke presentaties stellen te ver uiteen? Is er nood aan polyvalentie of aan zalen uitgerust voor specifiek werk? Vooral sinds de geschiedenis van de cultuurcentra staan die vragen centraal in heel wat infrastructuurdossiers, zoals recent de wedstrijdontwerpen voor het Gentse Muziekforum.

****

Hybridisering

Terwijl de roep om polyvalentie destijds een eis was van de beleidsmakers, raakt ze steeds meer verbonden met artistieke programma's. Ten eerste is er de toenemende vermenging van de verschillende disciplines in bepaalde artistieke praktijken. Ten tweede willen heel wat theatermakers experimenteren met de relatie tussen de scène en de publieksruimte; de statements van Luk Perceval en Johan Simons elders in dit nummer zijn in dat kader symptomatisch. Bij heel wat verbouwingen wordt daarom gekozen voor een maximale flexibiliteit in de theaterzaal.

****

Processen

Kant-en-klare producties worden steeds vaker voorafgegaan door toonmomenten, try-outs, debatten en begeleidende publicaties. Die waren vroeger eerder randfenomenen, maar in artistieke zoektochten krijgt het procesmatige steeds meer aandacht. Dit is opnieuw een argument voor polyvalentie, maar voedt vooral de behoefte aan werkplaatsen, ateliers en repetitieruimten. De nood aan een (dans)werkplaats in Brussel is al meermaals gesignaleerd, laatst nog in de recente regeerbijdrage van de administratie cultuur.

****

Vernetwerking

De vraag naar werkplaatsen neemt toe. Dat hangt samen met de vernetwerking van het kunstenlandschap. Gezelschappen zijn minder dan vroeger de centrale actoren. *Het legertje freelancers in de theatersector wordt steeds omvangrijker*, schreef Marianne Van Kerkhoven, *Vele acteurs en performers, maar ook regisseurs, scenografen, dramaturgen enzovoort gaan zonder vaste verbintenissen door het leven.* Precies daarom pleitte Rudi Laermans in Etcetera tegen een infrastructuurbeleid als behuizing van gezelschappen met een eigen identiteit, maar ter ondersteuning van 'knooppunten' waar hybride en glokale projecten tijdelijk onderdak kunnen vinden. (Zie leeslijst p. 25).

****

Kunsten op straat

Steeds meer (podium)kunstenaars en organisatoren werken in de openbare ruimte. Ze spelen op straat en op speciale locaties of doen kleinschalige interventies in de stad (zie kalender, Buiten de muren, p. 29). In de zaal of in de openlucht? Het zijn manieren van werken die specifieke problemen stellen. In de openbare ruimte is de realiteit excessief aanwezig. De vraag is dan hoe een theatermaker temidden van de weerselementen, het straatgerucht en de symbolische aanwezigheid van bijvoorbeeld monumenten, de aandacht kan grijpen en vasthouden en zo toevallige passanten in een rol te laten stappen: die van een publiek dat zich concentreert op een voorstelling.

****

Het gesprek met de stad

De toenemende aandacht voor de straat en de stad laat zich eveneens aflezen uit recente infrastructuurdossiers als STUK, Beursschouwburg, KVS en Muziekforum. Ook bij het theater in de schouwburg wordt de inzet steeds meer bepaald door de wisselwerking tussen de voorstelling en de realiteit. De probleemstelling is dan het tegendeel van die bij straattheater. In de klassieke schouwburg is de architectuur erop gericht om de blik van de toeschouwer te concentreren op de scène. Daarom is de architectuur gericht op het wegfilteren van de realiteit in een black box. In de genoemde dossiers wordt de relatie met de stad opnieuw nadrukkelijk gethematiseerd. Dat resulteert in een toenemende aandacht voor de organisatie van de publieksruimtes: de foyer, winkels en passageruimte, waarbij nadrukkelijk het publieke karakter van de infrastructuur wordt aangezet.

LEES MEER OVER KUNST, BELEID EN INFRASTRUCTUUR

Joris Janssens

Paul Vermeulen, 'Culturele Centra. Een reis door de nevelstad'.
In: *Archis,* nr. 10, 2000, pp. 12-22. [Meer info: www.archis.org]
Een overzicht van de geschiedenis en de architectuur van de culturele centra in de context van Vlaanderen als 'nevelstad': het uitgestrekte halfstedelijke platteland als resultaat van een lange Belgische antistedelijke bouwtraditie. Vermeulens bijdrage verscheen in een themanummer van Archis over architectuur in Vlaanderen, dat ook een essay van Hilde Heynen en Liesbet Silverans bevat over de nieuwe wetgeving voor overheidsopdrachten en het gewijzigde architectuurklimaat in Vlaanderen, getekend door competitie en concurrentie.

Wouter Davidts, 'Vlaanderen Culturele Nevelstad. Culturele infrastructuur in een horizontaal verstedelijkt landschap'.
In: *Jaarboek architectuur in Vlaanderen 2002-2003.*
[Te bestellen bij het VAi: www.vai.be]
De 'nevelstad' revisited, in een reflectie op het Vlaamse infrastructuurbeleid voor beeldende kunst. Davidts legt een verband tussen de decentralisering van de infrastructuur in het Vlaamse suburbia en anderzijds de 'ware cultus en expertise op het vlak van festiviteiten', zoals Antwerpen 93, Brussel 2000 en Brugge 2003. 'Precies omdat er in Vlaamse steden geen gebouwen noch instituten een 'centrum' hebben bezet, heeft men zich bekwaamd in het organiseren van grootschalige artistieke evenementen'.

www.gent.be/forum
Op de site van de Stad Gent kan je alle haalbaarheidstudies over het project Muziekforum downloaden, naast wedstrijdreglementen, verslagen van discussieplatforms, visies en schema's. Het verhaal van het Muziekforum is een voorbeeld van de nieuwe beleidsvisie op competitie, concurrentie en openbaarheid. Maar is dit project - door de controverse die het welbewust lijkt uit te lokken - ook geen voorbeeld van hoe de toenemende evenementialisering het infrastructuurbeleid stuurt? Wouter Davidts: *Wedstrijden worden meermaals aangewend om de, vaak nog onzekere, bouw te legitimeren, de politieke wil te mobiliseren of zelfs het maatschappelijk draagvlak te genereren.*
Intussen tekenen Neutelings-Riedijk Architecten voor het winnende ontwerp, terwijl nog niet zeker is of de politieke wil bestaat om het project uit te voeren.

Simon Brown, Rem Koolhaas, Jon Link, *Content.* Taschen, 2003.
[Meer info/bestellen: www.taschen.com]
Content is het vervolg op *S,M,L,XL*, de turf uit 1995 waarin het werk van Rem Koolhaas' Office for Metropolitan Architecture (OMA) werd voorgesteld. Daarvan is het tegelijk de radicale tegenhanger: vluchtig, glossy, camp en bijzonder lelijk vormgegeven. Met bijdragen over ondermeer het nieuwe concertgebouw in Porto en ruimtelijke planning in de lage landen en Europa. 'Hollocore' is Koolhaas' nieuwe naam voor de 'nevelstad' die zich uitstrekt over de Vlaamse ruit, de Delta metropool in Nederland en het Ruhrgebied. Het is een metafoor voor een Europees project zonder een overheersende culturele identiteit, zonder een dominant stadscentrum en zonder een overkoepelend bestuur.

Rudi Laermans, 'Culturele instellingen als actanten'.
In: *Etcetera*, jg. 20, nr.80, p. 37-41. [In de VTi-bib: SCE/0]
In een lezing van Bert Anciaux beleidsnota over culturele infrastructuur pleit Rudi Laermans voor een beleid dat zich baseert op 'een scherpe diagnose (...) met betrekking tot heden en toekomst van het Vlaamse dansveld'. Zijn uitgangspunt is dat je gebouwen en instellingen moet zien als 'knooppunten', tegen de achtergrond van de hybridisering, internationalisering en vernetwerking van het podiumlandschap.

www.theatersvandetoekomst.nl
Voldoen de huidige theaterzalen aan de eisen die de podiumkunsten (en vooral de beleving daarvan) nu en straks aan het gebouw stellen? Wat zijn eigenlijk de eisen en voorwaarden waaraan een eenentwintigste-eeuws theatergebouw moet voldoen? Het internationale symposium Theaters van de Toekomst (november 2000) liet kunstenaars, architecten en sociologen aan het woord over het ideale theatergebouw. De vraagstelling was gericht op de mogelijke gevolgen van ontwikkelingen in de kunsten, de technologie en de media en van de veranderingen in de publieksmarkt.

George Izenour, *Theater design.* New Haven - Londen: Yale University Press, 1996. [In de VTi- bib: SCE/6/IZEN/THEA]
Dit standaardwerk van George Izenour, professor emeritus in de theatertechnologie aan de Yale Drama School, is een omvattend referentiewerk met betrekking tot alle aspecten van het ontwerpen en bouwen van theaters, en tegelijk een geschiedenis van de theaterarchitectuur vanaf de klassieke oudheid tot heden.
In de VTi-bibliotheek vind je ook andere boeken van Izenour.

Proscenium. Driemaandelijks tijdschrift voor theaterarchitectuur, -vormgeving en scenografie. [In de VTi-bib: SCE/0]
Een uitgave van BASTT, de Belgische associatie van scenografen en theatertechnici. De laatste jaargangen bevatten bijdragen over de verbouwingen van het STUK, de Beursschouwburg, het Flageygebouw, kunstencentrum Netwerk, Roma, de Arenbergschouwburg, de Bourlaschouwburg... Het laatste nummer gaat over de nieuwbouw van het Théâtre National aan de Jacqmuinlaan in Brussel.

VTi KALENDER

02/09/2004
SALON OVER/PRODUCTIE EN SPREIDING
GENT

Over/productie en spreiding is een open salon over de spreiding van theatervoorstellingen van VTi i.s.m. Cultuur Lokaal en Het Theaterfestival. Met woordvoerders van theatergezelschappen, cultuur- en gemeenschapscentra en pers. Moderator is Eric Antonis.

De Vlaamse overheid ondersteunt theatergezelschappen en stimuleert de productie van voorstellingen, voornamelijk via het podiumkunstendecreet. Ze wil eveneens de spreiding van de voorstellingen bevorderen en garanderen dat alle bevolkingsgroepen kunnen participeren. Het decreet op het lokale cultuurbeleid is hiertoe een belangrijk instrument. Het is een uitdaging voor het beleid en de spelers in het veld om vervolgens een goed evenwicht te vinden tussen een vraag- en aanbodsgerichte aanpak. Zo zoeken cultuur- en gemeenschapscentra het evenwicht tussen hun opdrachten in het kader van het Vlaamse spreidingsbeleid en hun rol als centrale actor in het lokaal en regionaal cultuurleven, met een sterke klemtoon op gemeenschapsvorming. Die zoektocht brengt uiteraard spanningen met zich mee. Vanuit die vaststelling vertrekt het salongesprek over de spreiding van theatervoorstellingen.

De discussie maakt gebruik van cijfergegevens over het aanbod en de spreiding van 1999 t.e.m. 2003. Om een volledig beeld te krijgen, komen de gesubsidieerde gezelschappen, de commerciële sector en de amateurkunsten aan bod maar de klemtoon ligt op de spreiding van het gesubsidieerde aanbod. Professor Jan Colpaert (EHSAL) distilleert die cijfers uit de databank van De Tijd aangevuld met gegevens uit de VTi-databank.

THEMA'S PANELGESPREK
- De kernopdrachten en werkcontext van cultuur- en gemeenschapscentra, criteria voor programmering, profilering, publiekswerking;
- De kernopdracht en werkcontext van theatergezelschappen; de specifieke situatie van jonge gezelschappen;
- De rol van intermediaire instanties: verkoopbureaus, steunpunten, pers;
- De kernopdracht en werkcontext van de kunstencentra;
- De timing van creatie en programmering.

TOEMAATJE: I M HAPPY MEN
Op het salongesprek en een drankje volgt de vertoning van *i m happy men*, een nieuwe film van Alexis Destoop, Benjamin Verdonck en Sara De Bosschere over twee mensen die onderweg zijn.
Productie: de Roovers en Votnik; tekst: Benjamin Verdonck (geschreven in 2000 en al enkele keren opgevoerd, o.a. op De Nachten in Antwerpen).

PRAKTISCH
Wanneer: Op donderdag 2 september 2004; salongesprek van 14u tot 16u30, filmvertoning om 17u30.
Waar: In de Balzaal van KC Vooruit (Sint-Pietersnieuwstraat 23, Gent, www.vooruit.be).
Prijs: Deelnemen is gratis.
Inschrijven: Gelieve vooraf in te schrijven bij Cultuur Lokaal, tel 02/551 18 50, info@cultuurlokaal.be.
Organisatie/meer info: Vlaams Theater Instituut (www.vti.be), Cultuur Lokaal (www.cultuurlokaal.be) en Het Theaterfestival (www.theaterfestival.be). JJ

22›26/09/2004
ONTVANGST MAROKKAANSE DELEGATIE

Eind vorig jaar bezocht het VTi cultureel Marokko met 10 professionele theatermakers. Bij het begin van het nieuwe seizoen nodigen we 7 van onze contactpersonen uit voor een tegenbezoek. We willen de delegatie uitgebreid laten kennismaken met de belangrijkste Vlaamse en Brusselse theaterhuizen en de culturele dynamiek en emancipatie van de allochtone gemeenschap laten zien. In het kader van de delegatie zijn ook twee publieke momenten gepland.

23/09/2004
PRESENTATIE ANTWERPEN

Presentatie van de resultaten van het colloquium over internationale samenwerking tussen Vlaanderen en Marokko dat in december 2003 plaatsvond, gekoppeld aan een aantal beleidsaanbevelingen voor de nieuwe minister van cultuur.

Wanneer: Op donderdag 23 september 2004 om 14u
Waar: In het provinciehuis van Antwerpen, Kon. Elisabethlei 22.
Interesse om deel te nemen? Contacteer Ilse Thienpont, ilse@vti.be.
Organisatie/meer info: Vlaams Theater Instituut (www.vti.be), check www.vti.be/cafecasa.

24/09/2004
RONDETAFEL DIVERSITEIT
BRUSSEL

Rondetafel met Vlaamse en Brusselse acteurs, theatergezelschappen, programmatoren en directies van theaterhuizen; een platform voor wie in cultureel Vlaanderen en Brussel bouwt aan volwaardige culturele diversiteit.

De gesprekken zullen worden gestuurd vanuit 3 thematische lijnen. Een aantal gastsprekers geeft de voorzet of vertelt over een concrete ervaring en trekt zo een groepsdiscussie op gang.

1. Sociaal artistiek werk als hefboom voor culturele diversiteit in de kunsten?
Het veld van de sociaalartistieke praktijk wordt vaak aangehaald als het domein waar de meeste successen geboekt worden op gebied van diversiteit en participatie. Langdurige samenwerkingstrajecten en stevige verankering in het sociaal weefsel van de stad of wijk blijken kritische succesfactoren te zijn. Kunnen de kunsten hier nog veel van leren? Hoe rekbaar is ons kwaliteitsbegrip? En op welke merites beoordeel je sociaalartistieke eindproducten?
2. Artistieke internationale uitwisselingen tussen Vlaanderen en Marokko
Verschillende kunstenaars trekken naar Marokko om er hun werk te tonen. Programmatoren nodigen Marokkaanse groepen uit naar België. Hoe leg je contacten, hoe kader je een voorstelling, hoe vind je een geïnteresseerd publiek,... De expertise die wordt opgebouwd is interessant voor de hele sector.
3. De vele betekenissen van het woord kunstenaar
Kunstenaar zijn betekent in verschillende gemeenschappen iets anders. Wanneer voelt iemand zich kunstenaar en wanneer wordt hij door een samenleving erkend als kunstenaar en welke is dan zijn status? Hoe verloopt het parcours van amateur tot kunstenaar?

Wanneer: Op vrijdag 24 september 2004 om 14u.
Waar: In het VTi (Sainctelettesquare 19, Brussel).
Interesse om deel te nemen?
Contacteer Ilse Thienpont, ilse@vti.be.
Organisatie/meer info: Vlaams Theater Instituut (www.vti.be), check www.vti.be/cafecasa. IT

www.vti.be

14/10/2004
SPREIDSTAND.
THEMADAG OVER DANS
KORTRIJK

Spreidstand schetst een beeld van het spreidingsprobleem van hedendaagse dans in Vlaanderen en biedt ook een overzicht van het danslandschap als wegwijzer voor (jonge) programmatoren. De themadag is een gezamenlijke organisatie van Cultuur Lokaal, het VTi en het Cultuurcentrum Kortrijk. Het initiatief is ingebed in SOLO SOLI / LILLE 2004, een festival rond solo's in de hedendaagse dans.

PROGRAMMA

1. Studiemoment
- Hedendaagse dans in Vlaanderen:
  a state of the union
- Een publiekswerking opzetten rond hedendaagse dans

2. Rondetafel
- Spreiding van hedendaagse dans in Vlaanderen
- De spreiding in cijfers: Han De Meulemeester (VTi/UA)

3. Toonmomenten
- *Perform Performing* (Jochen Roller): een onwaarschijnlijke trilogie over zin en onzin van het bekijken van dans als een 'job'. Gedurende drie voorstellingen van 45 minuten vertelt en danst Roller de tragisch hilarische lotgevallen van een danser. Een kijk achter de schermen van de kunstbusiness.
- *GAMMA*: een belangrijk onderdeel van het festival SOLO SOLI is een project met zestien amateurdansers in een indrukwekkend fabrieksgebouw in het centrum van Kortrijk. De première van dat soloproject is op donderdag 14 oktober 2004. De begeleiding is in handen van Alain Platel (Les Ballets C de la B), Arco Renz (Kobalt Works), Mette Ingvartsen (P.A.R.T.S.) en Lies Pauwels (Victoria).

Sprekers: o.a. Alain Platel, Pieter 't Jonck en Raf Geenen.

PRAKTISCH

Wanneer: Op donderdag 14/10/2004 van 9u tot 21u30.
Waar: In de Kortrijkse Schouwburg (Schouwburgplein 14, Kortrijk, www.cultuurcentrumkortrijk.be).
Prijs: Het cursusgeld bedraagt € 50 (documentatiemap, lunch en avondeten inbegrepen).
Wie alleen de ronde tafel en de première van *GAMMA* bijwoont, betaalt € 25 (incl. avondmaal).
Maximum aantal deelnemers: 50.
Inschrijven: Vooraf inschrijven graag, bij Cultuur Lokaal, tel 02/551 18 50, info@cultuurlokaal.be.
(Let wel: enkele cultuurcentra kunnen aan verminderd tarief deelnemen met opleidingsondersteuning, inschrijven via VIZO vzw.)
Organisatie/meer info:
Vlaams Theater Instituut (www.vti.be),
Cultuur Lokaal (www.cultuurlokaal.be)
en Cultuurcentrum Kortrijk
(www.cultuurcentrumkortrijk.be).

JJ

3

www.vti.be

11>12/11/2004
ONTMOETING
BUITEN DE MUREN
NEERPELT

Het VTi, Theater op de Markt Dommelhof (Neerpelt) en het Internationaal Straattheaterfestival (Gent) houden een tweede 'Ontmoeting buiten de Muren', een workshop voor (podium)kunstenaars en organisatoren die in de (semi-)openbare ruimte werken: voorstellingen op locatie, theater op straat en kleinschalige interventies in de openbare ruimte. (Voor een verslag van de eerste ontmoeting Buiten de Muren, zie www.vti.be, in het 'archief activiteiten' onder 'over VTi').
De laatste jaren is er in ons land heel wat expertise opgebouwd rond de specifieke problemen en kwesties die deze manieren van werken met zich meebrengen.
De Ontmoeting buiten de muren zal een plek zijn waar kunstenaars en organisatoren elkaar kunnen ontmoeten, waar ervaringen kunnen worden uitgewisseld en waar enkele thema's zullen worden uitgediept met interventies van binnen- en buitenlandse experts.

PROGRAMMA

11/11/2004

Werkplaatsen/festivals
De werkplaatsformule is vooral in Frankrijk sterk uitgebouwd. Ook in de schoot van straattheaterfestivals en -gezelschappen zijn er infrastructuren ontwikkeld met ateliers en mogelijkheden voor residenties.
Sprekers: Daniel Andrieu (directeur Festival Viva Cité, Sotteville-les-Rouen, FR), Bruno Schnebelin (artistiek leider Ilotopie cie en werkplaats Le Citron Jaune, FR), Joop Mulder (artistiek leider Oerolfestival, Terschelling, NL) en Hugo Bergs (artistiek coördinator Huis voor Kunsten op Straat, Neerpelt).
Netwerken
Een korte voorstelling van twee Europese netwerken voor podiumkunst in de openbare ruimte: IN SITU en Eunetstar.
Voorstelling lopende projecten
De deelnemers krijgen de kans om een lopend project voor te stellen in een uiteenzetting van 10 minuten (vooraf te bevestigen).
Work in progress
's Avonds is er een toonmoment van een productie die op de sporen staat bij het Huis voor de Kunsten op Straat.

12/11/2004

Veiligheid
Wie buiten de muren werkt, moet zich aan bepaalde regels houden. De moeilijkheid is dat overheidsreglementen niet alleen per land, maar zelfs per gemeente kunnen verschillen. Er is een gebrek aan informatie over de verschillende reglementen. Het is vaak onduidelijk wie welke verantwoordelijkheden heeft, soms spreken reglementen elkaar tegen.
Ivan Saerens (voorzitter Onder de Draak, organisator activiteiten op St-Baafsplein Gent) stelt zijn publicatie voor rond veiligheid bij massa-evenementen.
Urbanisatie
In welke mate kan er bij stadsontwikkelingsprojecten op voorhand rekening worden gehouden met evenementen? Enkele gevallen worden voor het voetlicht gehouden.
Politieke, economische kwesties
Over de soms complexe verhouding tussen de verschillende politieke bevoegdheden op lokaal niveau en tussen de verschillende overheden.
Vergelijkend onderzoek festivals/publiek
Sociologe Floriane Gaber voert een vergelijkend publieksonderzoek uit bij acht Europese straattheaterfestivals, waaronder dat van Gent. Ze stelt haar bevindingen voor.

4

PRAKTISCH

Wanneer: Op donderdag 11/11/2004 e n vrijdag 12/11/2004.
Waar: In het Provinciaal Centrum voor Theater Dommelhof (Toekomstlaan 5, 3910 Neerpelt, www.dommelhof.be).
Overnachten: Dommelhof biedt een gratis overnachting aan in Neerpelt.
Prijs: € 50 (of € 25 voor 1 dag).
Reader en catering inbegrepen.
Inschrijven: Vooraf inschrijven, graag, bij Mieke De Schepper, tel. 02/201.09.06 of mieke@vti.be.
Presentatie: Wil je een presentatie geven op 11/11? Dan contacteer je Joris Janssens, joris@vti.be.
Organisatie/meer info:
Vlaams Theater Instituut (www.vti.be),
Internationaal Straattheaterfestival (www.istf.be)
en Theater op de Markt Dommelhof
(www.limburg.be/dommelhof).

JJ

DEADLINES

Els Baeten

SUBSIDIEAANVRAGEN PROJECTEN IN 2005

Podiumkunstenorganisaties die een projectsubsidie voor 2005 willen aanvragen bij de Vlaamse overheid, moeten uiterlijk tegen 01/10/2004 een aanvraagdossier indienen. Een standaardformulier voor aanvragen vind je op: www.wvc.vlaanderen.be/podiumkunsten (of via www.vti.be).
Op dezelfde webpagina kun je een uitgebreide handleiding voor aanvragers downloaden. Daarin is te lezen wat je concreet moet doen om een projectsubsidie aan te vragen en met welke voorwaarden en beperkingen je rekening dient te houden.
Contactpersonen bij de Administratie Cultuur zijn Noëlla Lauwaert (dansprojecten, tel. 02/553 68 95); Bien Vanderstappen (muziektheaterprojecten, tel. 02/553 68 91) en Etienne Eertmans (theaterprojecten, 02/553 68 91).

****

SUBSIDIEAANVRAGEN INTERNATIONALE PROJECTEN IN 2005

Podiumkunstenorganisaties – met uitzondering van structureel erkende of gesubsidieerde kunstencentra en festivalorganisaties – kunnen een subsidie aanvragen voor internationale projecten. Voor projecten waarvan de realisatie aanvangt in de eerste periode van 2005 (d.w.z. tussen 01/01 en 31/08/2005) dient het dossier uiterlijk op 01/10/2004 te worden ingediend. Organisaties kunnen tegen die datum ook één aanvraag indienen voor alle internationale projecten gespreid over 2005.
Aanvragen van podiumkunstenorganisaties moeten gebeuren aan de hand van hiertoe voorziene formulieren. Het reglement en de formulieren kun je aanvragen bij de administratie of downloaden op volgend adres:
http://www.wvc.vlaanderen.be/regelgevingcultuur/reglementen/internationaal
Het aanvraagdossier moet worden gericht aan:
Jos Van Rillaer, directeur-generaal Administratie Cultuur, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Parochiaansstraat 15 (kamer 407), 1000 Brussel.

****

SUBSIDIEAANVRAGEN VOOR HET GEHEEL VAN DE WERKING VANAF 2006

De uiterste indiendatum voor aanvraagdossiers van podiumorganisaties die een vierjarige structurele subsidie beogen vanaf 2006 is vastgelegd op 03/11/2004. Organisaties die een aanvraag voor een tweejarige structurele subsidie vanaf 2006 willen indienen, moeten hun dossier afwerken tegen 01/02/2005.
Richtlijnen over het schrijven van een aanvraagdossier voor subsidiëring voor het geheel van de werking vind je in een handleiding geschreven door de Administratie Cultuur, in pdf-formaat beschikbaar op deze webpagina:
http://www.wvc.vlaanderen.be/regelgevingcultuur/wetgeving
In de 'berichten'-rubriek 'beleid/regelgeving/deadlines' op www.vti.be vind je (links naar) meer handige informatie. (Contactpersonen: idem subsidieaanvragen projecten.)

****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****
****

VERTAALFONDS

Veerle Keuppens

Ter herinnering: het vertaalfonds van het VTi ondersteunt vertalingen van recente Nederlandstalige theaterteksten die in het buitenland worden opgevoerd.

****

Producerende huizen en uitgevers kunnen bij het VTi terecht voor de financiële ondersteuning van vertalingen van theaterteksten. Enkel stukken die door of door bemiddeling van gesubsidieerde theaters in het buitenland worden gebracht komen in aanmerking.
Er is geen commissie die oordeelt over de toekenning; het VTi is van oordeel dat de kwaliteit van voorstellingen van gezelschappen die gesubsidieerd worden al voldoende geëvalueerd is. Vanuit een bekommernis om de kwaliteit van vertalingen creëert het VTi met het vertaalfonds bijkomende mogelijkheden om die te verzekeren.

Algemene voorwaarden voor ondersteuning door het vertaalfonds van het VTi

- Het vertaalfonds ondersteunt alleen de vertaling van origineel Nederlandstalige teksten die in het recente verleden geschreven en opgevoerd werden.
- De vertaling van anderstalig repertoire naar het Nederlands komt niet in aanmerking voor ondersteuning. Indien het om een ingrijpende bewerking van een anderstalig stuk gaat, kan het VTi de bewerking als nieuwe Nederlandstalige tekst beschouwen.
- Enkel gesubsidieerde huizen en uitgevers komen in aanmerking voor ondersteuning. Bij de toekenning van de steun vindt het VTi vooral opvoeringen in het buitenland belangrijk.
- Toepasbaarheid van de criteria op een aanvraag houdt geen automatische toekenning van de toelage in. De mogelijkheid tot een bijdrage is afhankelijk van de beschikbare middelen. Indien het aantal aanvragen de middelen overstijgt, worden de uitgekeerde bedragen noodgedwongen aangepast.

Praktische afwikkeling van de aanvragen

- Producerende huizen en uitgevers kunnen vertaalsubsidies aanvragen.
- Het VTi kan vertalers suggeren aan de aanvragers.
- Indien de aanvrager een beroep wil doen op een andere vertaler, kan het vertaalfonds advies inwinnen over de kwaliteit van de vertaling.
- De praktische formaliteiten van de aanvraag kunnen geraadpleegd worden op www.vti.be (daar kun je ook een aanvraagformulier downloaden).

Bedragen

Een bijdrage van 50% van de totale vertaalkosten kan toegekend worden indien:
- er slechts een beperkte tournee is vastgelegd in een vreemde taal;
- de tekst gebruikt wordt als simultaanvertaling bij een Nederlandstalige opvoering.

Een bijdrage van 75% van de totale vertaalkosten kan toegekend worden indien:
- de tekst wordt opgevoerd in het kader van een uitgebreide tournee in een vreemde taal;
- de tekst wordt opgevoerd in het kader van een buitenlands evenement dat als geheel door het VTi wordt ondersteund;
- een buitenlandse producent de tekst opvoert in een vreemde taal (met uitzondering van eenmalige manifestaties);
- een professionele uitgever, die beschikt over een behoorlijke reeks promotie- en distributiekanalen, de vertaalde tekst publiceert in boekvorm.

De maximale steun van het vertaalfonds per vertaling bedraagt 2500 euro. Bij bepaling van het bedrag zal rekening gehouden worden met het BTW-statuut van de aanvrager. Indien de aanvrager de BTW kan recupereren, mag die niet opgenomen worden in de aanvraag.

Voor het VTi past het vertaalfonds in zijn internationaal beleid. Het VTi bouwt dat beleid verder uit in overleg met het Theater Instituut Nederland (TIN) in het kader van het Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland (CVN).

****

REGEERAKKOORDEN

Els Baeten

VLAAMS REGEERAKKOORD

Vlaanderen heeft een nieuwe regering. Op de nieuwe beleidsnota Cultuur is het nog wat wachten, maar het regeerakkoord biedt een eerste kijk op de richting die men wil uitgaan. Voordien had de Administratie Cultuur al een beleidsvoorbereidende nota geschreven, waarin ze de problemen en beleidsmogelijkheden schetste. Ook de adviesraden hadden in memoranda hun ideeën op papier gezet.
Op **www.vti.be** vind je links naar de volledige teksten:
- Regeerakkoord 2004: vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen
- Bijdrage 2004 van de administratie Cultuur aan het regeerprogramma
- Memoranda van de Raden voor Cultuur: De toekomst van Vlaanderen. Vragen voor een Vlaams Cultuurbeleid
De regeerbijdrage van de administratie en de memoranda van de adviesraden zijn uitvoeriger en grondiger in hun behandeling van bepaalde zaken dan het regeerakkoord. Het is dus niet evident om de nota's naast elkaar te leggen. Wij stippen alvast enkele frappante gelijkenissen en verschillen aan.

Cultuurparticipatie

Cultuurparticipatie bevorderen blijft een centrale doelstelling voor het cultuurbeleid. Dat is het eerst vermelde item in het culturele luik van het regeerakkoord. Andere items zijn: het stimuleren van creativiteit en vernieuwing, het verbeteren van randvoorwaarden en het opzetten van internationale samenwerkingsverbanden.

Kunstendecreet

De omvang van het kunstenbudget blijft voorlopig een onbekende. We moeten het dus stellen met volgende omschrijving: *We implementeren de recent goedgekeurde decreten (Kunsten, Erfgoed) binnen de beschikbare budgettaire ruimte.* Er worden wél prioriteiten aangegeven: beeldende kunst, taal- en letterenbeleid, het sociaal artistiek werk en architectuur. De andere sectoren moeten het stellen met: *We verzekeren ook de leefbaarheid van de andere disciplines en werkvormen.*
Dat terwijl in het memorandum van de Raad voor de Kunsten een betere financiële ondersteuning van theaterprojecten gevraagd wordt, voor de kunstencentra een substantiële verhoging van het budget (vooral voor de internationale dimensie) en een aparte enveloppe voor infrastructuur, voor dans de nodige middelen voor werkplaatsen en werkbeurzen, en voor muziektheater een toename van de structurele subsidies en behoud van de subsidie voor musical.

Creatieve industrieën

Men wil een beleid ontwikkelen voor de creatieve industrieën; o.m. musical. Hierbij denkt men aan een culturele investeringsmaatschappij, waarvan de opbrengsten geherinvesteerd worden in de cultuursector. De mogelijke inbreng van publiek-private samenwerkingsverbanden en fiscale instrumenten wordt verkend.
In de nota van de administratie wordt sterk aangedrongen op een dergelijk beleid. De administratie stipt hierbij verschillende formules aan: financiële instrumenten (bijv. een investeringsfonds), fiscale instrumenten (bijv. tax shelter), logistieke instrumenten (ter beschikking stellen van infrastructuur), investeringen in creatief talent, opleiding, enzovoort.

Andere aandachtspunten

Het regeerakkoord vermeldt nog: het blijven waarborgen van de werking van het Kunstenloket, heldere beheersovereenkomsten en meer samenwerking wat betreft de grote culturele instellingen, een evaluatie van de bovenbouw (administratie, adviesraden en steunpunten) met het oog op de onderlinge taakafbakening, meerwaarde voor het veld zelf en synergie.
Over voorstellen i.v.m. infrastructuurbeleid kun je meer lezen in het dossier infrastructuur (p. 21-23).

Internationaal

In het cultuurluik van het regeerakkoord kan men weinig concreets lezen over een internationaal cultuurbeleid: stimuleren van uitwisseling, versterken van de aanwezigheid in het buitenland, bevorderen van een grotere deelname aan EU-programma's, cultuur ook in het raam van ontwikkelingssamenwerking, Nederland als bevoorrechte partner, met afstemming van nieuwe initiatieven, decreten en reglementen.
Uit het globale internationale luik van het regeerakkoord halen we volgende streefdoelen:
- Een eigen inbreng in de besluitvorming van de Europese Unie .
- Meer samenwerking met partnerregio's (andere naties binnen grotere staten op weg naar politieke zelfstandigheid), kleinere nieuwe EU-lidstaten, maar ook aandacht voor de nieuwe Europese buitengrens.
- Op bilateraal vlak een actief buurlandenbeleid, met Nederland als bevoorrechte partner (zoals ook in het cultuurluik staat) en een sterkere samenwerking met Noord-Frankrijk, ondersteuning van grensoverschrijdende samenwerking tussen regio's en groepen van gemeenten, uitbouw van het internationale ontwikkelingsbeleid met geografische focus op Zuidelijk Afrika.
Een aantal van die pistes leest men ook in de nota van de Administratie Cultuur. Even opvallend, echter, zijn de zaken die niet opgenomen zijn in het regeerakkoord, bijv. meer financiële middelen, een meer coherente internationale cultuurcommunicatie, en – last but not least – een cultureel akkoord met de Franse Gemeenschap (waarop overigens niet alleen de nota van de adviesraden maar ook die van de administratie aandringt). Volgens de administratie moet het afsluiten van de samenwerkingsovereenkomst binnen een interministeriële conferentie worden onderhandeld.
Het is frappant dat in het regeerakkoord van de Franse Gemeenschap wél een passage opgenomen is die een opening naar samenwerking biedt. Op p. 46 lezen we:
Le Gouvernement entamera des négociations pour la conclusion d'accords de coopération en matière culturelle avec l'Etat fédéral et les différentes Communautés du pays afin de promouvoir sur l'ensemble du territoire, la connaissance de leurs cultures et de leurs artistes respectifs.
(Check www.ps.be/files/0/accord_de_gouv_com_fran_.pdf.)

Brussel

Alle Vlaamse decreten en regels worden getoetst op hun toepasbaarheid in Brussel en hun effect op de band met Vlaanderen (de zgn. Brusseltoets), met zo nodig specifieke paragrafen en middelen. Ten aanzien van Brussel geldt de 30%-norm, d.w.z. 300.000 Brusselaars als doelpubliek voor het beleid van de Vlaamse overheid. Het Vlaams-Nederlands Huis krijgt als taak de Nederlandse taal en cultuur te promoten bij de internationale gemeenschap.

BELEIDSAKKOORD VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Check www.raadvgc.irisnet.be/stuk4nr1j04.pdf.

Ook de VGC hecht veel belang aan cultuurparticipatie. Acties op dit terrein zijn o.m.: de uitbouw van een kunsteducatief netwerk, via het Brussels Kunstenoverleg, en de oprichting van een centrale educatieve cel; een heroriëntering van de cultuurwaardebon (meer gericht op Brusselaars, de bewoners van de Rand en bijzondere doelgroepen); beter vervoer voor mensen met een beperkte mobiliteit.
Een betere cultuurcommunicatie is een tweede aandachtspunt, met o.m. een cultuurcommunicatie-balie in het Monnaiehouse aan het Muntplein.
Wat de culturele uitstraling van Brussel betreft wil de VGC vooral Brussel als laboratorium voor hedendaagse dans en de multimediale kunsten beklemtonen.
Op vlak van infrastructuur zullen de genomen engagementen worden uitgevoerd. De rol van de VGC t.a.v. de KVS en BRONKS dient te worden uitgeklaard. Er moet een invulling komen van de Brusselwerking van het VCA.
Dat de VGC voor de amateurkunsten een duidelijke plek wil, blijkt ook uit volgende punten. Er moet worden onderzocht of het 'Brussels Volkstejoeter' als residentieel gezelschap onderdak kan krijgen in VCA of KVS. De VGC wil ook een meer zichtbare plaats in het beleid voor het Brussels Operettetheater.
De VGC wil meer aandacht voor kunst in de openbare ruimte, vooral voor literatuur en poëzie.

REGEERAKKOORD BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Check www.ps.be/files/0/accord_rbc_final_nlsophie.pdf.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft geen directe culturele bevoegdheid, maar kan via andere invalshoeken wel degelijk belangrijk zijn voor de kunstsector. De begrotingsenveloppe 'Imago van Brussel' wordt behouden en er komen ook criteria om de zaken coherenter aan te pakken.

WIE IS BEVOEGD VOOR CULTUUR BIJ DE VERSCHILLENDE OVERHEIDSINSTANTIES?

- Op Vlaams niveau is Bert Anciaux (spirit) bevoegd voor Cultuur, Jeugd en Sport en Brussel en Geert Bourgois (N-VA) voor media en buitenlands beleid.
- Bij de VGC: Pascal Smet (sp.a).
- Bij de Franse Gemeenschap: Fadilia Laanan (PS).
- Bij de CoCoF: Françoise Dupuis (PS).

[Site Brussel] Discussiedag Brussels Kunstenoverleg

Het VTi werkte mee aan een discussiedag van het Brussels Kunstenoverleg op 15 juni 2004. De Brusselse kunstensector wilde een langetermijnvisie ontwikkelen over drie transversale thema's uit het kunstendecreet. Wat betekent internationaal werken met de Europese hoofdstad als thuisbasis? Welke invulling geef je aan culturele diversiteit in een kosmopolitische stad als Brussel? En wat kan kunsteducatie zoal zijn in die biotoop? Het werden drie boeiende gesprekken met medewerkers van Brusselse artistieke organisaties. Telkens gaf een spreker de aanzet, waarop een Franstalige collega reageerde en er discussie volgde. Tussendoor konden deelnemers terecht in de literatuurhoek in de VTi-bibliotheek. Drie thematische teksten vormen de neerslag van de gesprekken. Je kan ze downloaden op: **www.brusselskunstenoverleg.be**. NW

[Internationale werking] Britse delegaties

Op 20 april 2004 begeleidde het VTi een Engelse groep die in Europa kinder- en jeugdtheaters bezocht, naar de ABC-studio's in Bozar. Van de iniatiefnemer, Tony Graham van het Unicorn Theatre for Children (London), kregen we volgende reactie: *I'm always delighted to discover work like that of ABC which continues to break new ground and develop ways in which children can grow through the arts and in which the arts can grow through them. (...) I would like to think that work like that of ABC is a model for what we might achieve.*
Een tweede delegatie uit Groot-Brittannië ontvingen we van 5 tot 9 mei 2004, in samenwerking met het KunstenFESTIVALdesArts. Vanuit hun achtergrond waren de deelnemers (programmatoren, producenten) vooral geïnteresseerd in multidisciplinaire en sociaal-artistieke projecten. Daar kregen zij in Brussel en Antwerpen een ruime waaier van te zien.
De deelnemers waren vooral onder de indruk van de grote verscheidenheid van de theaterinfrastructuur en de openheid van de Vlaamse podiumkunsten naar het buitenland toe. Een reactie: *Interesting to find out and compare structures and ways for supporting artistic practice within the Flemish arena (...) I will be able to pass this new insight and information* (Nicky Childs).
Wil je meer info of contactgegevens van de Britse gasten? Contact: **info@vti.be** VK

[Internationale werking] Jaarvergadering EUnetART

EUnetART, een Europees netwerk van kunstorganisaties voor kinderen en jongeren, is een plaats voor ontmoeting, uitwisseling en studie voor professionelen uit de artistieke sector; een kader waarbinnen samenwerkingsprojecten ontwikkeld kunnen worden; een platform waar kunst voor kinderen en jongeren in Europa ter sprake komt en een stem krijgt. Van 5 tot 8 juni 2004 vond in Cork (Ierland) de 14de jaarvergadering van EUnetART plaats.
Het VTi woonde o.m. een vergadering bij over 'Theatre Café', een in oorsprong Engels project (van Company of Angels and The Caird Company) dat geënsceneerde tekstlezingen brengt in originele omgevingen. In Cork werd afgesproken om het concept te ontwikkelen voor verschillende Europese landen. Teksten uit deelnemende landen zouden in Engelse vertaling in Londen gepresenteerd worden; daar zouden ook buitenlanders teksten kunnen kiezen die hen interesseren.
Enkele tendensen:
- In de toekomst zal EUnetART meer nadruk leggen op de kinder- en jongerenwerking in het gastland (dat was nu al het geval voor Ierland).
- De nieuwe lidstaten van de EU en ook Rusland waren in groten getale aanwezig. Daar bestaat blijkbaar een grote interesse voor internationale samenwerking rond kunst voor kinderen en jongeren.
- Een grote delegatie was er ook uit Finland. Daar zijn zeven kunsteducatieve organisaties voor kinderen en jongeren in een netwerk gestapt. Ze communiceren gezamenlijk over hun werking (ook in het Engels) via de website *www.taikalamppu.fi*; een model voor een vruchtbare samenwerking. Meer info: **www.eunetart.org** of via Veerle Keuppens, veerle@vti.be. VK

[Activiteit] Colloquium Grand Tour

Op 13 mei 2004 vond in het Vlaams Parlement het VTi-colloquium 'Grand Tour 2006-2009' plaats. De subsidieronde vormde de achtergrond van het jaarlijkse VTi-colloquium maar het programma draaide niet in de eerste plaats rond technische kwesties. De 'Grand Tour' was eerder een plek om ideeën op te doen, een gelegenheid om stand van zaken op te maken voor een aantal thema's, een ontmoetingsplek.
Op de VTi-site vind je verslagen van workshops over het grote publiek, culturele diversiteit, synergie en het gebruik van het internet voor archivering, kunsteducatie en culturele diversiteit. Ook de lezingen van Mieke van Hecke (directeur-generaal bij het Vlaams Secretariaat voor het Katholiek Onderwijs) en Guy Gypens (zakelijk leider Rosas) staan online. En je wordt er doorverwezen naar interessante boeken, theaterteksten, video's en websites.
Check het archief van VTi-activiteiten op **www.vti.be** (onder 'Over VTi' – 'Activiteiten'). JJ

[Activiteit] Masterclass kunstkritiek

Na twee edities van de workshop theaterkritiek waagde het VTi zich tijdens het afgelopen KunstenFESTIVALdesArts aan de organisatie van een veeleisender masterclass kunstkritiek. De masterclass was het logische resultaat van het vormingstraject dat het VTi uitzette in samenwerking met kunstcritica Anna Tilroe. Die Nederlandse recensente kan bogen op een straffe didactische aanpak en een brede blik op het hele kunstveld. Na de workshops theaterkritiek waarin zij jonge mensen met een vlotte pen begeleidde bij het schrijven van een goede kritiek, kwam er een vraag naar verdieping en vervolmaking. De masterclass probeerde daaraan tegemoet te komen. De selectie van deelnemers mikte al op een hoger niveau; de kandidaten moesten beschikken over enkele jaren ervaring en een overtuigende portfolio.
Acht deelnemers volgden van 15 tot 22 mei 2004 de activiteiten van het KunstenFESTIVAL-desArts.
Naast het bijwonen van voorstellingen en denkwerk over kunst, cultuur en samenleving, werd er tijd uitgetrokken voor het uitwerken en evalueren van schrijfopdrachten. De besloten omgeving van de masterclass gaf aan de deelnemers de mogelijkheid vrijer te experimenteren met schrijfstijl dan wanneer ze voor een krant of tijdschrift werken. Voor bijsturing konden ze een beroep doen op de ruime kennis en ervaring van Anna Tilroe, die in Nederland al lang ijvert voor een volwaardige opleiding kunstkritiek. Met de masterclass probeerde het VTi in Vlaanderen een stukje van de weg af te leggen.
Deelnemers: Hannes Courvreur, Isabelle De Baets, Wouter Hillaert, Liv Laveyne, Hendrik Tratsaert, Elke Van Campenhout, Els Van Steenberghe en Jeroen Versteele.
Een uitgebreider verslag verschijnt op **www.vti.be** (onder 'Over VTi' – 'Activiteiten'). IT

[Onderzoek] Festivals in Europa

Op 1 en 2 mei 2004 kwamen in het VTi een twintigtal onderzoekers uit diverse Europese landen bijeen om de opportuniteit, de mogelijke doelstellingen en aanpak te bespreken van een onderzoek naar festivals in Europa. Dat gebeurde op initiatief van Dragan Klaic, die momenteel kunst- en cultuurbeleid doceert aan de Universiteit van Leiden en van 1992 tot 2001 directeur was van het Theater Instituut Nederland. Gastorganisaties waren het KunstenFESTIVALdesArts en het VTi. Het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap verleende financiële steun.
Op de bijeenkomst waren uiteenlopende wetenschappelijke disciplines vertegenwoordigd: sociologie, antropologie, politieke wetenschappen, theaterwetenschappen en culturele economie.
Over festivals is al wat onderzoek gedaan, maar het gaat dan bijna steeds over één specifiek festival en zelfs meestal over een specifieke jaareditie. Meer systematisch onderzoek ontbreekt. Dat is verwonderlijk, vooral omdat festivals volgens de onderzoekers emblematisch zijn voor diverse spanningen, problemen en contradicties binnen de huidige culturele praktijk. De onderzoekers hebben een multidisciplinaire analyse voor ogen van de input en de artistieke, economische en sociale output van diverse festivalformules. Het is ook de bedoeling om toekomstige trends te detecteren en om aanbevelingen te formuleren zowel t.a.v. festivalverantwoordelijken, overheden en sponsors. EB

[Onderzoek] Fusie, samenwerking en synergie in de podiumkunsten

In zijn speech ter afsluiting van het Theaterfestival stelde minister Van Grembergen in september 2003 de podiumkunstensector voor de uitdaging creatieve strategieën te bedenken om zichzelf te herorganiseren als er in de volgende beleidsperiode geen extra middelen komen voor de sector. Ook de discussie over de uitvoering van het kunstendecreet versterkt de roep in de podiumkunstensector om te anticiperen op een budgettaire status quo en op zoek te gaan naar 'creatieve voorstellen', samenwerkingsverbanden, synergie...
Het VTi neemt dat aandachtspunt kritisch in overweging.
Drie complementaire scripties van studenten Cultuurmanagement (Universiteit Antwerpen) brengen op basis van literatuur- en veldonderzoek de mogelijkheden en beperkingen van synergie, fusie en samenwerking in kaart. In het VTi begeleidden Michel Uytterhoeven en Nikol Wellens die onderzoekstrajecten. Na de verdediging van de scripties op 18 juni 2004 werden ze opgenomen in onze collecties:
- Vercauteren, E. (2004). *Synergie in de podiumkunsten. Kritische succesfactoren, best practises en valkuilen bij integraties.*
- Weijters, A. (2004). *Mogelijkheden tot synergie in de cultuursector. Begripsomschrijving synergie, samenwerkingen en fusies in het bedrijfsleven, twee specifieke gevallenstudies.*
- Wuyts, M. (2004). *Mogelijkheden tot synergie in de podiumkunstensector. Onderzoek naar kritische succesfactoren voor samenwerking.*
Een synthese met vuistregels kan je lezen op **www.vti.be**. NW

[Onderzoek] De spreiding van dansvoorstellingen

In het kader van haar opleiding Cultuurmanagement (Universiteit Antwerpen) deed Han De Meulemeester onderzoek naar de spreiding van hedendaagse dans in Vlaanderen. Dat gebeurde op vraag van en met de steun van het VTi.
Het onderzoek (afgerond in juni 2004) bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief luik. De kwantitatieve analyse is gebaseerd op twee bronnen: de databank van het VTi en de gegevens van prof. Jan Colpaert (die hoofdzakelijk uit de databank van Tijd agenda putte). Han De Meulemeester sprak ook met een aantal actoren uit de danswereld over de succesfactoren en de problemen voor spreiding. Voorts polste ze naar mogelijke oplossingen.
In de volgende *Courant* zul je de belangrijkste resultaten van die studie kunnen lezen. Han zal de gegevens ook presenteren op p. 28). De scriptie kun je raadplegen in de VTi-bibliotheek: De Meulemeester, H. (2004). *Onderzoek naar de spreiding van hedendaagse dans vanuit een kwantitatieve en kwalitatieve invalshoek.* EB

[Collecties] Schenking Wim van Gansbeke

Van december 2003 t.e.m. mei 2004 werkte Sébastien Baudart, student van de gespecialiseerde opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer, op het VTi aan het archief van de legendarische ex-theatercriticus Wim Van Gansbeke. Van Gansbekes dozen met dossiers, programmaboekjes, tekstvoorbereidingen, briefwisseling, foto's en affiches werden geordend; dubbels opzij gelegd. Sébastien herverpakte het archief daarop in zuurvrije materialen en maakte een grondige inventaris. Eind september 2004 staat de gedetailleerde inventaris (met een inleiding) op onze erfgoedwebsite: **www.podiumarchief.be**. DM

[Collecties] Aanwinsten: Baltische staten

N.a.v. de uitbreiding van de Europese Unie sinds 1 mei 2004 laten we in enkele afleveringen van Aanwinsten een geografisch zoeklicht schijnen op de collecties van het VTi. Die exploratie wordt ook een aanleiding om onze collecties verder uit te diepen, waardoor sommige titels

nog in bestelling zijn als je dit leest.
De drie Baltische staten die lid werden van de EU spreken tot de verbeelding: er wonen amper 7,5 miljoen mensen maar je treft er het grootste internetverkeer van Europa, de snelst groeiende economieën en de gevaarlijkste kerncentrales. Er worden ook drie heel aparte talen gesproken: Lets, Litouws en Ests. Omdat die talen een barrière vormen zijn de aanwinsten voor de VTi-bibliotheek uiterst beperkt. De Baltische theatergeschiedenis begint bij het einde van de negentiende eeuw, met de oprichting van een nationaal theater naar West-Europees model in de drie landen. Die theaters zijn in de sovjettijd uitgebouwd door mensen die bijna allemaal les kregen in Stanislavski-systemen in Sint-Petersburg of Moskou. In 1991 zijn die theaters zich gaan heroriënteren, weg van het Russische model.
Een snelle opsomming van bestelde werken: enkele bundels vertaalde theaterteksten uit de Baltische regio, samengesteld door Alfreds Straumanis; een recente studie over Nekrosius, die in Litouwen het kinder- en jeugdtheater hervormde; een bekend, wat ouder referentiewerk van Artur Adson over het theater in Estland en een overzicht van de theaters in Riga. Twee aanwinsten keren terug naar de theatergeschiedenis vóór de 19de eeuw: een studie naar de Jiddische theatertraditie en een werk over de rol van het Duitse theater en Duitstalige rondreizende acteurs. Ook rond taalpolitiek en cultuur-beleid in de regio is werk besteld. Hou de online bibliotheekcatalogus in het oog: **www.vti.be** - klik op 'bibliotheek'. Een handige site van collega's in Estland: **www.estoniantheatre.info** (in het Engels). DM

[website VTi] www.vti.be in een nieuw kleedje

Op de VTi-homepage zie je voortaan meteen welke voorstellingen er 's avonds te zien zijn, wordt vooruit/teruggeblikt op VTi-activiteiten, vind je het laatste nieuws inzake beleid en onderzoek in de podiumkunstensector en volg je shortcuts naar nieuwigheden op de VTi-websites. Aan de nieuwe zoekomgeving van de catalogus onder 'bibliotheek' en de Vlaamse producties onder 'voorstellingen' is het even wennen. De voordelen vallen echter snel op:
- Zoeken gaat een pak sneller. Zeker als je de optie 'snelzoeken' inzet.
- Als je documentatie wil opsporen maar twijfelt aan de schrijfwijze van een auteur, organisatie of productie, dan kun je alfabetisch geordende lijsten doorzoeken.
- De knop 'wandelen door de bibliotheek' laat je toe om de documentatiestukken in een bepaalde rubriek (bijv. educatie & vorming) of onder een bepaald trefwoord (bijv. theaterkritiek) bijeen te zien.
En verder: blijft de online informatie over de werking van het VTi aangroeien en zijn de rubrieken 'berichten' en 'links' overzichtelijker geworden. Oordeel zelf! CVP

[website VTi] Engelse website online

Ook de Engelse versie van de VTi-website draait sinds mei 2004. Die site wordt verder uitgebouwd als een instrument voor informatie, documentatie en promotie. Van alle structureel gesubsidieerde podiumorganisaties vind je er al een infofiche onder 'profiles and links': niet enkel welkom als eerste kennismaking maar ook als handige samenvatting voor anderstalige geïnteresseerden. Daarnaast is van alle artiesten, gezelschappen en werkingen die behandeld worden in *PIGMENT. Trends in the Performing Arts in Flanders* (uitgave in Nl en En, VTi & Ludion, 2003) basisinformatie beschikbaar. En ook de catalogus van de VTi-bibliotheek en de databank van Vlaamse podiumproducties zijn nu gemakkelijk te consulteren door buitenlandse bezoekers. De Franse versie volgt spoedig. CVP

[website culturele diversiteit] Nieuw: www.vti.be/cafecasa

Culturele diversiteit kreeg een eigen plek. De oprichting van een werkgroep en een studiereis naar Marokko genereerden een pak informatie die ontsloten wordt via 'Café Casa', een 'online documentatiecafé over culturele diversiteit in de podiumkunsten' (voorgesteld op 13 mei 2004). Op de homepage van Café Casa verschijnen nieuwsitems en aankondigingen van evenementen. Via het menu bereik je basisinformatie via vijf verschillende ingangen:
- Creatie: een korte presentatie van kunstenaars en receptieve kunstinstellingen die culturele diversiteit in hun werking opnemen.
- Onderzoek: teksten, essays en artikels van vorsers; boeken en themanummers van tijdschriften die een bredere kijk geven op culturele diversiteit.
- Beleid: welke rol speelt de overheid in het bevorderen van diversiteit in de kunsten?
- Media: waar en in welke zin is er persaandacht voor culturele diversiteit?
- Ondersteuning: korte duiding van een aantal instellingen die dienstverlening geven op gebied van culturele diversiteit.
Het Café kreeg zijn eigen vormgeving en een weblogstructuur (verschillende auteurs kunnen berichten posten). De website wil een levend instrument zijn waar mensen steeds meer kennis met elkaar kunnen delen. IT

[website erfgoed] Toolbox op www.podiumarchief.be uitgebreid

Podiumarchief.be biedt niet alleen gebruiksvriendelijke informatie over archieven en collecties in de podiumkunsten. Je vindt er ook een toolbox waarin VTi-medewerkers adviezen en normeringen, die voor archieven ontwikkeld worden, naar de praktijk van gezelschappen en huizen vertalen. Om de deugdelijkheid van die adviezen te toetsen en om de bestaande expertise in de verf te zetten, organiseerden we op 27 mei 2004 een bijeenkomst met archiefverantwoordelijken in de sector. Twee thema's werden aangesneden: omgaan met foto's in het archief (bewaring van papieren foto's, eigenschappen van digitale foto's, best practices) en het ordenen van productiearchieven (probleemstelling, praktijkvoorbeelden).
Het verslag van de bijeenkomst en de bijgewerkte toolbox staan op www.podiumarchief.be. In het najaar volgt een nieuwe bijeenkomst, over zakelijke archieven. DM

www.vti.be www.vti.be www.vti.be www.vti.be www.vti.be www.vti.be

v Ti

CONTACT
Vlaams Theater Instituut vzw
Sainctelettesquare 19
B-1000 Brussel
T +32.2.201.09.06
F +32.2.203.02.05
info@vti.be
www.vti.be
www.podiumarchief.be
www.helpdeskkunsten.be
Plan en wegbeschrijving: check www.vti.be (contact)

KERNOPDRACHT
Het Vlaams Theater Instituut (VTi) is het steunpunt voor de podiumkunsten. Als kritisch forum vuren wij het publieke debat aan en zijn we een draaischijf voor informatie over verleden, heden en toekomst van de Vlaamse podiumkunsten in een internationaal perspectief. Wij staan garant voor een kwalitatieve dienstverlening aan de professionele sector, de overheden, de opleidingen, de media, de onderzoekscentra, het publiek etc.

MEDEWERKERS
Els Baeten, Diane Bal, Yasmina Boudia, Wessel Carlier, Christel De Brandt, Bernadette De Bruyn, Martine De Jonge, Mieke De Schepper, Joris Janssens, Veerle Keuppens, An Kinne, Dries Moreels, Niki Priem, Tine Rams, Ilse Thienpont, Michel Uytterhoeven, Caroline Van Peteghem, Nikol Wellens

COURANT#69
Coördinatie: Veerle Keuppens
Coördinatie dossier: Joris Janssens
Eindredactie: Caroline Van Peteghem

Redactie: Els Baeten, Joris Janssens, Veerle Keuppens, Vic Mees (Antwerpen Averechts), Dries Moreels, Ilse Thienpont, Michel Uytterhoeven, Caroline Van Peteghem en Nikol Wellens.

Vormgeving: Paul Boudens
Druk: Sintjoris

ISSN 0776-1198

BIBLIOTHEEK
Open van maandag tot vrijdag, van 14u tot 18u.

Wie de documentatiedienst, bibliotheek en videotheek van het VTi regelmatig en op een voordelige manier wil raadplegen koopt best een gebruikerskaart, die kost € 5,00. De kaart blijft 12 maanden geldig. Houders van een gebruikerskaart krijgen een abonnement op Courant en 10% korting op de VTi-bookshopartikelen. Wie boeken wil ontlenen betaalt een bibliotheekwaarborg van € 25,00. De bibliotheekcatalogus en het bibliotheekreglement raadplegen kan op www.vti.be.

BOOKSHOP
Onze bookshop vind je in de VTi-bibliotheek of op www.vti.be. VTi-leden krijgen 20%, geregistreerde bibliotheekgebruikers en CJP-leden krijgen 10% korting bij aankoop van boeken, theaterteksten, tijdschriften, video's of cd's uit de VTi-bookshop.

MET STEUN VAN
Het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap;
Het Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland.

Wij gebruiken uw persoonsgegevens alleen om u op de hoogte te houden van onze activiteiten.
Inzage en eventuele aanpassingen zijn mogelijk, zoals voorzien in de wet van 08/12/1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

VLAAMS THEATER INSTITUUT
Sainctelettesquare 19 1000 Brussel
T+32.2.201.09.06 F+32.2.203.02.05
info@vti.be

www.vti.be

FOTO OMSLAG: CHARLOTTE LYBEER, DE MUNT 2004